

Ціна 1.25 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

РІК XXXII

ЖОВТЕНЬ — 1981 — OCTOBER

Ч. 10 (380)

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
In Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волкняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохогич, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Карпо Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 12 доларів

США — 12 доларів

АВСТРАЛІЯ — 11 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 12.00 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junied Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Микола Руденко — ПОБАЧЕННЯ	1
Гелій Снегірьов — РОЗПОВІДЬ ОСОБИСТОГО ОХОРОНЦЯ "ПЕРШОГО СЕКРЕТАРЯ"	3
В. Ю. Повстак — НЕЗАБУТНИЙ МУЗИЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ	8
Редакція — 70-ЛІТТЯ ПРОФ. ВАЛЕРІЯНА РЕВУЦЬКОГО	11
Марта Тарнавська — ЩОДЕННИК ГРЕЦЬКОЇ ПОДОРОЖІ	13
Степан Ю. Процюк — ДЕЩО ПРО "РІВНО- ПРАВНІСТЬ" ЖІНКИ В СРСР	17
А. Юриняк — ПРОБЛЕМА СВОБОДИ	19
Я. Х. — ЧИ ЗВЕРНУЛИ ВИ УВАГУ?	20
Протопресвітер Демид Бурко — КНИГА ВІЧНОЇ ПРАВДИ	22
Петро Росенко — РАБІНДРАНАТ ТАГОР	24
Петро Одарченко — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ (28))	26
С. Караванський — ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО М. КОЛЯНКІВСЬКОГО	31
Микола Колянківський — ВІДПОВІДЬ С. КАРАВАНСЬКОМУ	32
М. Дальний — ПРО ТЕ І СЕ	32
А. С-вий — ВІРА ПАВЛІВНА НЕЧАЙ (некролог)	36

На першій сторінці обкладинки:

РЕНАТА БАБАК У РОЛІ ЛЕОНОРИ
З ОПЕРИ "СИЛА ДОЛІ" Дж. Верді.

постановка Національного ліричного оперного
театру у Вашингтоні.

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Микола РУДЕНКО

ПОБАЧЕННЯ

Недавно пробилась з Києва вістка про арешт дружини Миколи Руденка — Раїси. Місце її затримання тим часом нам невідоме. Микола Руденко присвятив дружині багато віршів у своїй останній невольницькій збірці "За ґратами". Цю збірку ви-

дало минулого року вид-во "Сучасність" і ми гаряче рекомендуємо її нашим читачам.

Нижче передруковуємо з книжки частину поеми "Побачення" про останню зустріч поета з дружиною у Мордовському лагері.

Редакція

2

Дозволь, моя люба, тебе роззуть,
Рухай і ноги твої відтерти
В кімнаті, де тіні мерців повзуть,
Де в стінах мандрують
Атоми смерті.

Атоми тих, що давно в землі.
Тіні отих, що повзуть туманом
Там, де чатують вівчарки злі
Попід смертельним парканом.

Цитуйте, прокляті
Тю-тю, не гарчіть —
Ліпше вартуйте Харонові весла.
Тієї поцілунок чомусь гірчить —
Що ти мені на губах принесла?

Тіло твоє не забуло мене?
В наклепів, знаю, отруєне жало.
Як мені серце навчить дурне,
Щоб на плітки не зважало?

Там, де дозують повітря ковток,
Де розпіноване в клітку небо.
Скільки наслухався я пліток —
Чорних пліток про тебе!

Голубоокий гебіст-капітан
Їх до світанку нашіптував радо.

Знають:

впаду, мов осінній каштан, —
Тільки повірю у зраду.
Знають:

живлюся твоїм теплом
А як тебе не буде —
Схожі на дерево з чорним дуплом
Стануть постові груди.

3

А цур їм, пек —
Отим рудим вівчаркам.

Я хочу тіло бачити твоє.
Це ти, кохана, чи ранкова хмарка?
Над ліжком чисте сяєво встає.

Благаю мовчки: будь скупа і строга
Нікому не даруй ні промінця.
І думаю про тебе та про Бога:
Без нього неможлива врода ця.

Неначе й справді не було розлуки —
Ти плещешся, мов хвилька золота.
Які, кохана, в тебе ніжні руки
І як у мене серце вироста!

Немов би світлий дух приходить з неба.
Сповняє груди подихом добра.
Я поза дротом лиш тому,
Що треба —
Для Сонця...
Для Говерлі...
Для Дніпра...

Повір мені: я вистою, зумію —
Аби спокійною була душа.
Кинь ласе яблуко в очиці Змію,
Який тебе підступно спокуша.

Не вмере Дніпро. І ми не повмираєм.
Засяє сонцем неба синій дах.
І стане Україна справді расм —
Лиш Змія не викохуйте в садах!

4

Корінь мій — ти. Наче пісня нетлінна,
Ти принесла мені славу й снагу.
Вслід за тобою ішла Україна —
Тяжко ішла по мордовським снігу.

Ось вони, рідні озера та луки,
В синім добрі солов'їних ночей.
Все, як було до тієї розлуки,
Котра поклала межу для очей.

Все, як було: і лелеки, і лосі.
Трави по груди, ромашки в лугах.
Чарка в неділю, як повелося.
Пісня під вербами на берегах.

В лузі пасуться телята й корови.
Між ясенами — дорога в село.
Наші прогулянки, тихі розмови...
Ні, я не хочу,
Щоб так, як було!

Ні, я не хочу.
Бо поруч з нами
Завжди стояла істота ота,
Котра цікавиться думами й снами —
Сита,
 п'янька,
Безбожно свята.

Все їй покірне —
І люди, й лелєски.
Дім романіста й звірине кубло.
Рідна Україно! Кохана, далека...
Ні, я не хочу.
Щоб так, як було.

Виживу. Вистою.
Не покорюся —
Навіть якщо не побачу Дніпра...
Люте гарчання у завірюсі,
Стукіт у двері.
— Прощаюсь. Пора.

5

Хоч мить іще,
Хвилину...
Півхвилини...
Спиніться, літаки і поїзди!
Ущерть позамітайте, хуртовини,
Усі дороги,
Що ведуть сюди.

І звідси теж.
Бо це нелюдська справа —
Тебе відняти від мого єства.
Чи люди у зірок спитали права?
І як на зло —
За тиждень до Різдва.

Авжеж на зло!...
Холодним склом залито
Між нами світ —
В морозах, у диму.
Сам сатана
Із душ здирає мито —
І ми покірно
Платимо йому.

Він нас роз'єднує,
Щоб наша сила
З окремостей
Не склалася в одну...
Коли ж тепер,
Моя голубко мила,
Я знов тебе
До серця пригорну?

Коли ж ти,
Схожа на ранкову хмарку,
Мене зігрієш сльозом золотим?
— Р-р-рік, р-р-рік р-р-розлуки —
Гайвороння карка
Вгорнулось сонце
В рудуватий дим.

Востаннє помахала
Із-за дроту —
І разом з сонцем
В небосхил пішла.
Кристалами лягає
Пара з рота.
Вмерзає в простір
Снігова імла.

А я молюся.
Серце — свіжа рана.
Яка нелюдський біль
В собі збере.
Боли мені!
Звучи в мені, кохана —
І дріт оцей
Не виживе.

помер.

3-9. I. 1979

Ділимося з читачами сумною і болючою вісткою, що 5-го вересня 1981 року помер несподівано в Чикаго відомий культурно-громадський діяч, гарячий прихильник "Нових днів" і їхній довголітній представник на Чикаго й околиці

Св. п. ДАНИЛО ЗАВЕРТАЙЛО

Сл. п. Данило Завертайло народився 30-го листопада в Україні. Похоронений 8-го вересня на цвинтарі парафії св. Андрія. В наступному числі журналу подамо ширші інформації про його життєвий шлях.

Дружині, донькам, синові і всій родині та близьким друзям Покійного висловлюємо наше глибоке співчуття. Хай пам'ять про нього живе серед нас завжди!

Редакція і Адміністрація
"Нових днів"

РОЗПОВІДЬ ОСОБИСТОГО ОХОРОНЦЯ "ПЕРШОГО СЕКРЕТАРЯ"

Редакційна примітка. Пропонований тут увазі наших читачів твір умертвленого в ув'язненні (наприкінці 1978 р.) українського радянського письменника - дисидента — це один фрагмент із архіву тієї частини його недрукованої в УРСР творчої спадщини, що є в посіданні його друзів за кордоном. Цей фрагмент являє собою перший розділ із роману під назвою "Автопортрет" (з підзаголовком "Соціалістичний антироман"), що його авторові не пощастило творчо здійснити в цілості. Під такою назвою цей фрагмент уже друкувався російською мовою в журналі єврейських емігрантів із СРСР в Ізраїлі "Время и мы" (ч. 22 з червня 1977 р.). Подаємо його тут в українському перекладі, порядком підготовки до друку окремою книгою добірки з творчої (художньої й публіцистичної), переважно "самвидавної" та архівної, спадщини письменника. Передплата на книгу лиш 15 дол.

Для українського читача цей фрагмент має передусім історично-документальну вартість, як художньо відтворена безпосередня розповідь особистого охоронця Першого Секретаря ЦК Кпартії України С. В. Косіора про внутрішній світ московської партійно-урядової експозитури в Українській РСР. Хоч прізвища Косіора тут прямо не названо, а його ім'я й по-батькові "Станіслав Вікентійович" замінено на співзвучне "Степан Вікторович", але всі подробиці й обставини життя, особистості, кар'єри й затигбелі цього найдовше привладного в Україні (з 1928 до 1938 р.) головного московського політбюрократа відтворено з історичною точністю (як це зафіксовано й у ряді радянських публікацій часів післясталінської "відлиги" та реабілітації). З мистецького ж боку цей фрагмент цікавий як зразок авторової майстерності в володінні художніми засобами стилю "оповіді", що їх ефективно використано тут для максимально сконденсованого відтворення психологічного "авторитету" оповідача, обсяга його оповіді й усього внутрішнього світу його соціополітичного середовища. (Подав і переклав В. Гришко).

— Ну й потяг же трапився, біля кожного стовпа відпочиває. А ще й швидкий називається. Та іншим не вийдеш. Пробували квитки роздобути, а воно — саме закінчуються зимові канікули, завтра до школи, дітвори повно, з учнівськими на дешевину їдуть із гостювання. А тут ще й засніжило он як, занесло. Добре ще, хоч на цього роздобув. Нічого, покуняємо трішки, а десь годині о другій і вдома. То коли він прибуває, о першій п'ятдесят шість? Оце тільки, як же воно вночі з вокзалу? Трамвай уже не ходить, а тролейбус ще

раніше. Автобус, але який же? Мені до самісінького центру, а вам також? Нічого, якось доберемося, таксі візьмемо. Та воно, мабуть, у таку хуртовину й таксі не захопиш.. Що, ще келишок? Та ні, досить з мене, воно винце міцненьке, а я не тес, — не можна мені, потім потилиця геть відвалюється. Ну, та капніть уже трохи на денце, для товариства. Але, що ж це ви — гостинця додому купили та й додому не довезете? Чи є ще там у сулійці? Приємне вино. Беріть оце м'ясо, смачне, вуджена шинка, беріть-беріть, закушуйте. Яюсь-то доберемося, у вас речей — сама лиш оця сулійка? Ну, в мене також — лише рюкзак та ось оця плетена торбинка, на випадок чого — пішки дочимчикуємо, та й усе. Нема страху. Я в самому центрі, біля театру. Незабаром переїжджати, запрошували до райвиконкому, сказали — пакуй речі. Ні, в центрі не дають. Та я за центром і не побиваюся. Мені тепер уже що? Аби лишень повітря більше, бо тут у мене просто собача буда. Старий будинок, одноповерховий, його вже давно пора зносити геть. Вошко, всю ніч автомашини по-під вікнами. Вже всі сусіди мої виїхали, я останній залишився. Скромність свою, знаєте, виявляв, не просив, не настоював. Та й звик уже. Я ж у цій квартирі скільки? Від сорок четвертого, як тільки звільнили, повернувся, будинок той, де в мене трикімнатна квартира була, під час війни згорів, дали цю буду. Ну, а ставилися до мене як? Хоч і випустили тебе, але однак — подякуй та й помовчуй собі. Мене в п'ятдесят восьмому цілком реабілітовано, тоді як і його. Ні, ні, більше не питиму. Наливайте собі. Пийте на здоров'я, м'ясо беріть, ріжте, ріжте, закушуйте. Я б оце чайку попив, піду запитам у провідниці, може ще не прохолов...

— Ось ви розпитуєте, допитуєтеся, зацікавилися старим. Чи це так, із самої цікавості, а чи справу якусь маєте? Та мені хіба що, — ви мене не знаєте, я вас також, випадкові попутники, та й усе. Та воно вже й не ті часи тепер. Вам розпитати цікаво, а мені й розповісти хочеться. По-старечому. А що я мав би приховувати? Мені приховувати нічого.

За що? А за що тоді брали? Коли брали видатного керівника, то й особистого секретаря та охоронця гуляти не залишали. Такий був тоді порядок. Так, у тридцять сьомому, тільки мене вже в тридцять восьмому, восьмого травня. Його тридцятого квітня, саме якраз перед святом, а мене через тиждень. От запитуйте, за що. Отож, отак приблизно вже через півроку, — я всього вже до того часу натерпівся й усі порядки звідав, спершу возили з місця на місце, потім у Лук'янівці в одиночці тримали, допитували, а потім

на Короленка привезли, — викликають на допит. Сам заступник наркома НКВД, забув його прізвище, вірменин був. Кричить: "Зізнавайтесь відразу, куди на явки його возив, кажи, в Донбасі, в Москві, тут куди возив, як йому бабів постачав, зізнавайся!" Я вже знаю, будуть бити. А все-таки кажу: "Громадянин заступнику наркома, ви ж його знали, він до жінок ніколи нічого, лише дружину свою знав і любив, дружину й родину. І ви ж самі, громадянин заступнику наркома, в органах начальник, добре знаєте, сам я один при ньому ніколи перебувати не міг, завжди поруч інші слідували". Кричить, кулаками перед носом розмахує, та й усе. А мене, коли взяли, то вже три шпали з петлиць вирвали, підполковником був. Я ось тут фотографії маю, запрошували до Москви, то попросили, щоб усі, які маю з собою взяв. Оце ось ще з тих часів збереглося. Все відібрали, знищили. Ні, що ви, сам ні однієї не порвав, — усе, що можна було, зберігав. Мав я багато, де ми з ним разом, жодної не залишилося. Ось оце, бачите, який я був. А це ось також, ще курсантом. Що ж ви думаєте, тридцять років у армії, сім у частинах і двадцять три в органах. Лейтенант, це я ще як у загальній охороні ЦК був, а при ньому я з тридцять третього став. У нього були Сашко Логінов і ще один, інший Сашко, от забув, як же його? Ну, та ще згадаю. Цей інший Сашко щось там захворів, викликає мене начальник охорони — "Призначаємо тебе в особисту охорону до Першого Секретаря, дивися ж, мовляв". Слухаю, кажу, виправдаю довір'я, — а самому, знаєте, страшнувало стало. Ось тут — уже я зі шпалою, це в тридцять четвертому, а тридцять шостого другу повісили. А оце вже з трьома, це в тридцять сьомому, коли ми в Москву переїхали. Оцю саму портупею з мене тоді, сьомого травня, стягли, і гімнастюрка та сама. Не тільки ви, ще й раніше мені казали — що в тебе на всіх фотографіях очі такі сумні, мовляв, — красень, вояк, плечі он які, груди колесом, а очі жажурені. Не знаю. Від природи, мабуть. Сумувати їм ніколи було, дивися пильніше вдень і вночі, та й усе. Багато було фотографій. У Москві тоді, якраз на Столешніковому провулкові, майже біля Петровки, фотограф такий був — Напельбаум. Ну, він ніби як "придворний". Завжди весь уряд у нього фотографувався. В нього цілий музей був, скрізь портрети на стінах, у рамах, знаєте, портрети — команди, наркоми, гарні всі. Ні, його не чіпали, він уже після війни старим помер. Пам'ятаю, в тридцять сьомому переїхали ми до Москви, для газет портрети потрібні — замісник же голови уряду, нарком! Приїхали ми до Напельбаума, Степан Вікторович його здавна знав і до Києва не раз викликав, і на дачу я його привозив, там фотографувалися. Коли Степанові Вікторовичу у Харкові першого нашого "ФЕД"-а подарували, то Напельбаум йому пояснював, як фотографувати. А він мені потім також показував. Ну, вчитися мені не було часу. З мідною дощечкою й іменем вигравіруваним був цей "ФЕД". Ми, як до Харкова навідувалися, завжди в дитколонію Дзержинського туди їздили. Він завжди дітьми

цікавився. І в колонії імені Горького — там, знаєте, в Куряжі, довгенько завжди ходив, оглядав, з малюками розмовляв. А де той "ФЕД" подівся, я й не знаю. І де всі речі поділися. Ми, як до Москви переїхали, речі з Києва перевезли в скриньках. А ту квартиру, що її вони одержали, ремонтували. У Кремлі є такий будинок, він і тепер стоїть. "Потешним домом" його називали, там члени уряду жили. Наша квартира вікнами до отого довгого будинку — отого, як його, ну, що на площі навпроти готелю "Москва" Манеж, о! Прямо вікнами до манежу виходила. А тим часом ми жили в готелі навпроти "Москви" за рогом — так, так, у "Націоналі". А скриньки з речами всі склали в церковці, її на товарний склад було перетворено. Отам біля Спасських воріт ліворуч така собі, стоїть і тепер. Усе склали там, я й коменданта того складу пам'ятаю. І не забирали, чекали, доки ремонт закінчатъ. Так ті скриньки нерозпаковані й залишилися. Я оце тепер пробував відшукати сліди, ходив, оглядав. Покищо нічого. До ЦК напишу. Тепер про нього книгу пишуть, нехай же й речі його розшукають. Може, щось удалося врятувати. Ага, так — от, бачите, почав говорити та й забув про що. Отож приїхали ми до Напельбаума. Напельбаум зрадів, навіть слёзу пустив, руку трясє і йому й мені, веде до кімнати. Там у нього ательє, де фотографувати, і музей отой самий. Як мається, як Олена Семенівна, як Саша, Вітя, сміються, згадують. Потім раптом Степан Вікторович замовк. Я дивлюся на нього, а він ось так перед стіною став, де в рамах портрети висіли. Завжди вся стіна знизу догори завішена була, у військовому, у цивільному, групами портрети, — а тут стіна більш ніж наполовину порожня. Зверху ще портрети густо висять, по боках також, а в самому центрі цілком порожнього місця багато. Там, де портрети висіли, тільки світлі квадрати залишилися. І його, Степана Вікторовича, великий портрет у рамі висить. Так він стояв і дивився, на стіну чи на портрет свій. Він маленький на зріст був, широкоплечий, коренистий, дебелий, а тут зіщулювся, немов би навіть схуд і видовжився. І Напельбаум змовк, розгубився, а може злякався, то на нього, то на стіну очима. Потім він круто отак повернувся, ні на кого не глянуv, швидко підійшов до крісла, сіv, каже — "Давайте, товаришу Напельбаум, фотографуйте, ніколи, часу мало". Передчував він чи ні — я вже не знаю, не звірявся він мені. Знаю лише, відколи ми переїхали до Москви, мов би підмінили його, цілком не той став. То раніше завжди жартує, жвавий, пружинистий, а тут похмурий ходить. І часто замислюватися став, отак — обличчя праворуч поверне, очі в одну точку і лівою рукою двома пальцями горло ось тут під підборіддям мацає. Може й передчував, хоча з Києва ми з легкою душею виїздили. Пам'ятаю, на сесії тій, коли стало відомо, що перевели його до Москви, вийшов він із залі веселий, усміхається. Ціпкі мені свого віддає, я завжди його при собі тримав, а потім, коли потрібно, йому вручав. І каже: "Товаришу Кондратенко, зараз обідати, а потім подзвонить до Києва, скажіть

Олені Семенівні — хай пакує речі, ми з вами через три дні їдемо здавати справи". Через три дні поїхали, передали справи. Ні, тоді ще ніхто нічого поганого не думав. От із Аллілуєвими він дружив, чули таке прізвище? Колишня дружина Сталіна, застрелив її Сталін. Це тепер ми вже знаємо. Батько її старий більшовик, відомий вчений, і син його, військовий командир, танковим корпусом командував. Вони так поряд на Новодівичому кладовищі й поховані всі троє, — бували там, пам'ятаєте? Ось отак — її могила, стовп такий гранітний з білою жіночою голівкою, отут ось батько, а тут син. Часто Степан Вікторович до них приїжджав. Зі старим побалакав любив і з сином дружив, і раніше, коли в Києві були, і потім, коли переїхали. Ну, він же розумів, що Сталінові це може не сподобатися, дружба з Аллілуєвими, а от їздив, значить — нічого поганого не підозрівав. А міг би й підозрівати. Він Сталінові часом заперечував, на засіданнях Політбюра правду всю казав, це ще раніше, коли тридцять третій був і після голоду хлібозаготівлі проводили. Ви людина ще молода, не пам'ятаєте тридцять третього. І слава Богові. Якби його й собі забути. Проклятий рік. Степан Вікторович сам керував хлібозаготівлями, в районі виїжджав, частенько нагінку завдавав за те, що геть чисто хліб вимітають, навіть на насіння не залишають, знімав за це начальників і в районах, і в областях. І на засіданнях Політбюра доводив, що не можна так, при самому Сталінові прямо говорив. Навіть одного разу телеграму таку на ім'я Сталіна послав: "Час уже впорядкувати хлібозаготівлі й налагодити роботу кооперації, ні в якому разі не можна відстрашувати колгоспника й роздратовувати одноосібника". Сидів я за своїм столом, дзвінок, викликає. Вручає мені — відіслати. Єсть! Відніс до особливого відділу, надрукували, відіслали, та й усе. А чи знав він всю правду про Сталіна, також не можу сказати. Ще в Києві, коли почали хапати багатьох керівників, часто до нього нарком НКВД приїздив, довгенько з ним тоді вдвох наражувалися. Одного разу сидів я, дивлюся — секретар обкому, от забув його прізвище, ох ти ж... зараз пригадаю... ну, як же його?... Забув. Секретарем обкому був, молодий, я частенько йому в себе в приймальні перепустку відмічав. Дивлюся, ведуть його. Без піджака, сорочка біла і сам білий, видно, щойно тільки взяли. Побачив мене, руку простяг, вигукнув: "Скажіть же Степанові Вікторовичу!" А я, що я міг? Ворог народу — та й усе. Відвернувся я. Його конвоїр підштовхнув, він заплакав голосно, немов би зареготав, і повели... Не думаю, щоб він знав усю правду. От, для прикладу, Орджонікідзе ховали, я ж увесь час поряд з труною був. Степан Вікторович тут же, і я поруч нього. А не знав, і ніхто з хлопців не знав, що

Орджонікідзе застрелився. Хоча між нами ба-зікати й не вільно було, та все ж таки ділилися між собою, хто кому довіряв. Не знали, та й усе... Ще келишок? Ну, хай уже й так, половинку налейте, тільки останню, а решту — додому. Зачекайте, я піду ще чаю запитаю...

— А от Степан Вікторович не пив. Кутив багато, намагався стримуватися. І Олена Семенівна завжди просила, навіть мені потихеньку казала: "Ви, товаришу Кондратенко, старайтеся його стримувати, нагадуйте, що, мовляв, Олені Семенівні обіцяли, старайтеся відвернути чи й просто не давайте, коли просить". Ну, як я можу не дати? Приїдемо до району кудись чи на завод, він рознервується, щось там не так, оті ж такі хлібозаготівлі чи з вугіллям. Гнівається, інколи тон підвищить, не матюкався ніколи, не ображав, ну а тон підвищував, що вдієш. Руку до кишені, а цигарки забув. Він отак, не обертаючись, руку до мене. Я відразу з кишені "Казбек", він "Казбек" кутив, а потім на "Нашу марку" перейшов — не пам'ятаєте, мабуть, такі біло-оранжеві коробки випускали. Сам я ніколи не кутив, а для нього завжди до кишені клав. А пити не пи. Узимку з району приїдемо, намерзнемося, скине свій козушок — у нього для району улюблений козушок був, чорний, дублений, з такими широкими застілками через полу і з білим, вірніше — сірим, коміром. Руки потирає, хукає, до буфету підійде й чарочку коньяку зажне. Одну з морозу, та й усе. Як одягався? Та ніяк. Чисто, чепурненько, змусить його Олена Семенівна костюм справити, надіне і — доки йому й кінець прийде. Взимку чоботи, влітку ботинки, картуз, останнього часу взимі сіру шапку-папаху носив. Скромно жили. Квартира в них на Левашовській, з ними разом жили — грубник, Горін на прізвище, куховарка і Галя, покоївка. Так, отак і називалася — покоївка, до столу подавала, прибирала в квартирі. Зовсім молода дівчина була, працювала в них і вчилася на робітфаку. Тепер вона великою крамницею завідує, заходжу до неї інколи. Олена Семенівна як до молодшої сестри до неї ставилася й учитися допомагала. Дітей троє було, Таїса — старша, Вітя й Сашко. Виховували їх суворо, не розпещували, перед іншими дітьми зазнаватися не дозволяли. Ну, Сашко, щоправда, шибеник був чималий. Степан Вікторович любив синів, шкільні завдання завжди сам перевіряв, книжки читав з ними, інколи ввечері вовтузю таку заведуть, аж хлопцям із комендатури на першому поверсі чутно. Там на першому поверсі комендатура була, охорона. А я мешкав окремо, на Володимирській. Проведу ввечері хлопців своїх, попрощаюся, а раненько знову, мовляв, тут як тут. Ну, як водиться, це в усіх таке правило було, з артистами, з письменниками дружив. До театру часто їздили. От, не хочу називати прізвища, тепер він відомий, уславлений і все таке. А тоді був, ну, для прикладу сказати, Вася. У нас удома часто бував. "Вася прийшов", казали. Так от, дивилися в театрі його п'єсу. Не пам'ятаю вже, про що там, у мене свого клопоту досить було. В урядовій ложі Степан Вікторович з Оленою Семенівною, Іван Петрович і Петро

**"НОВІ ДНІ" ЧЕКАЮТЬ ВАШИХ ПОРАД
І ДОПИСІВ НА РІЗНІ ТЕМИ
НАШОГО ЖИТТЯ!**

Іванович з дружинами. А ми позаду біля дверей, а й ще двоє хлопців. І за дверима слідкуєш, помічник там чий-небудь увійде, доведе щось до відомі, і залю на оці тримаш. У залі народу повно. А в першому секторі партеру через одного — наші хлопці, так і квитки продавалися. Підніметься хтось посеред дії, відразу наш один встає, разом з ним виходить. Це саме невдовзі після вбивства Кірова було, тоді, тоді, знаєте, суворий порядок відразу в нас завели. А там за дверима в коридорі Вася наш ходить, автор-іменник. Йому до ложі не належало, то він там і ходить, прислухається під дверима. Ну, я вийду в коридор, а він з усіх ніг до мене: як, що казали. А мені ж чути, про що вони там між собою в перебігу цієї п'єси перемовляються. Кажу, Іван Петрович нахилився отакечки до Степана Вікторовича і сказав отак-то. А потім, кажу, коли там на сцені бабуся щось оповідала, то Олена Семенівна сміялася. А Петро Іванович сказав, що так-от воно неправильно, а треба ось так. І Вася наш тут з місця як зірветься та й біжить відразу за сцену переробляти. Тепер він велика людина, а хотілось би мені коли-небудь його зустріти, нагадати про цей випадок. Може, йому це й не сподобалося б, а проте однак нагадав би. Так. Що, чи не пора спати, га? Ні-ні, досить, та й вам досить уже. Маю спрагу, а ось чай уже прохолов. Пийте собі, та й усе. Отак, а я ось оцей свій доп'ю.

— Ну, а як же, що ж ви, — звичайно, потрібна була охорона. Я ж, власне, так і називався: особистий охоронець. Я й за секретаря був, у приймальні дижурю, папери до підпису, викликати кого-небудь. Бувало всяк. Одного разу трохи справжнього лиха не сталося. Як ми кудись виїжджали, то з нами обов'язково ще одна автомашинка йшла. Якщо в місті, ми попереду, а та машинка позаду. Шестеро наших хлопців у тій машині. А якщо до району, та машинка попереду, а ми позаду, і з нами начальник обласного НКВД сідає й секретар обкому. Степан Вікторович спереду поруч із шофером, я позаду нього. Обов'язково позаду нього і рука на клямці дверей, коли що — встигну вискочити й прикрити своїм тілом, так нас і інструктували. А він же як любив їздити, — вибирається до району й нікого не попереджує. Ну, тут уже нам належало повідомити, кого слід. До обласного центру заїжджаємо, сідають до нас секретар і начальник НКВД та й поїхали. Не до райцентрів, а спочатку по колгоспах. Ніхто й не сподівався нас, а ми тут. Я вам скажу, воно мені так навіть і спокійніше, задуманий наперед замах виключається. А потім до райкому приїжджаємо, уже не місцеве начальство нам доповідає, а ми йому. Мовляв, ось як у вас, голуб'ята, — справи стоять. Ми — то знаємо, а от чи знаєте ви! Той тик-мик, червоніє-біліє, а заперечити ніяк. Ну, він лише в крайньому разі до крутих заходів удавався, зняти там із посади чи з партії виключити. В Донбасі часто ми з ним бували, тоді ж бо "давай країні вугілля" — найпершим гаслом було. Він на кожній шахті вниз лізе. Шахтарську роботу йому, вся "свита" за ним. Ну, і я лізу, попереду. Не один,

ще хлопці, — під землею, дивись, і обвал може статися, і засідка якась, не видно ж, усячини сподівайся. Одного разу, пам'ятаю, в Горлівці справа була, спустилися в забій. Сидять шахтарі, не працюють, дивляться на нас похмуро. Керівник тресту — чи як тоді називалося, трест чи центральне управління? Змінювалися назви щодня, різні реорганізації проводили. Отож керівник кричить: "Чого сидите, не працюєте?" Один подивився на нас, посміхнувся, зуби блиснули, і чорним пальцем на стелю цієї лави показує. А там оселедець прив'язаний висить, рот у нього розчепірений і в рота вода зі стелі капає. "Оце, — каже, — ми оселедця повісили, а він худий, то ми чекаємо, доки він від води потовщає, ми тоді пообідаємо та й підемо вугілля рубати". Керівник розгубився, мовчить. І всі мовчать. І Степан Вікторович нічого не сказав. Пішли ми назад. Уже в клітці каже він керівникові: "Кричати не треба, на порожній шлунок у шахті не напрацюєш, сам шахтарював, знаю". Пішли ми до тресту чи там управління, жодного "розносу" не влаштував, не кричав, сказав лише: "Так, тяжко вам". І відїхали ми. І як тільки приїхали до Києва вночі, відразу з вокзалу до ЦК. Наркома продовольчого постачання з ліжка підняли з-під ковдри, всіх вугільних начальників тут же вночі до нас. А наступного дня команда в усі області: щоб там не було — дати Донбасові продукти, від себе відривайте, а Донбасові дати! От, бачите, знову вбік завело, розпорошеним став, голову тисне ось тут у потилиці. Так-так, розповідь, розповідь ще цей ось випадок, щоб ви не думали. Так. На відпочинку ми були, на Кавказі, в Хості. Щодня майже виїжджаємо кататися, він, Олена Семенівна. Отож одного разу ідемо. Він сидить спереду, а я за ним, Олена Семенівна поруч мене. Повернули в гори вже, дорога вище й вище йде, кривуляє. Я оглядаюся, бачу, — саме такий прямий відтинок дороги трапився, — із-за попереднього повороту легкова автомашинка вискочила. Заїхали ми за поворот. На наступному повороті знову ту машинку бачу, швидко їдуть, наближаються. Виду не подаю, намагаюся, щоб навіть Олена Семенівна не помітила. Ще вони наблизилися, доганяють, — ну, ми завжди на прогулянку не поспішаючи їздили, Олена Семенівна завжди просила. Та легкова автомашинка також відкрита, мені добре видно, хто там сидить. Сидять шестеро людей, наперед мовчки дивляться, всі чорні, смугляві, видно, місцеві. І так вони, знаєте, дивляться. Якби це їхала кумпанія на прогулянку, то по-боках би розглядали, усміхалися б, гарно ж навколо, красоти природні які. А ці в нашу машинку очима націлилися й мовчать. І доганяють. А позаду нас наша ж машинка йшла. Так як завжди — друга машинка й шестеро хлопців моїх. Ця машинка відразу ж за нами йшла, а та чужа вже якраз майже догнала її, сигнали мені чути, обганяти хоче. Ну, тут я кладу праву руку на борт, лікті ось так виставив. Це, я вам розшифрую, такий у нас умовний знак. Ну, взагалі, знак небезпеки. В даному випадку — наказ ту машинку зупинити й ізолювати. Хлопці мої зрозуміли, на повороті ма-

шину свою впоперек дороги. Дорога вузька, не пройдеш. А тут, як на те, Степан Вікторович гарний водоспад побачив. "Зупинися, — каже шоферові, — зфотографуємося". Підійшли вони до кручі, радяться, де краще стати, щоб зфотографуватися вдвох, щоб я їх, значить, фотографував. А я дивлюся, там біля тих машин щось відбувається. Мої хлопці вийшли, і ті на них ідуть. Мої пробують їх затримати, щось кажуть, а ті напірають, наближаються. Степан Вікторович саме на водоспад, що внизу, "ФЕД-ом націлився, а Олена Семенівна оглянулася, побачила і бліда стоїть. А ті пруть, і мої хлопці їх зупинити не можуть. Тут я Степанові Вікторовичу до спини спиною, Олену Семенівну також плечем загородив, руки в кишені. В кишенях у мене два мавзери. А ті пруть, уже зовсім близько. Ну, тут хлопці мої зрозуміли, щох добром не вмовиш. Відразу джіу-джітсу, револьвера до живота. Степан Вікторович зауважив, що я спиною до нього стою, обернувся, дивиться. Я кажу: "Будь ласка, сідайте в машину, проїдемо вперед". Він ні слова не сказав, пішов до машини, послухався відразу. Поїхали ми. Ну, хлопці тих забрали, доставили в управління. Доводили вони всі — відпочивальники ми. Ну, вони не були відпочивальники, це я вам точно кажу. Це ж якраз після вбивства Кірова було. Ні, зброї в них не виявлено, а може й викинути встигли. От і все. А про вбивство Кірова я йому перший доповідав. Також ми на Кавказі були, в Хості відпочивали, наприкінці тридцять четвертого. У нас же відпустка взимку завжди. Пам'ятаю, пізно вночі автомашина зашуміла біля воріт, голоси приглушені. Я вийшов, вартовий доповідає: начальник обласного НКВД приїхав. Поздоровилися, питає, де Степан Вікторович. А він саме заснув уже. Спати він завжди пізно лягав, не раніше третьої. О третій лягає, а вранці об одинадцятій ми з ним уже в ЦК. Та й те сказати, якщо б він дозволив собі відсиплятися, то коли б він усе встигав. У нього ж самих книжок, що він їх склав, штук сімдесят було. Тоненькі й не дуже тоненькі. І про Донбас, і про колгоспні справи, і про піонерський рух, і все сам писав. Так от, про вбивство Кірова. Начальник управління НКВД приїхав уночі й каже — треба розбудити. А в чім справа, питаю. Так і так, злочинне вбивство Сергія Мироновича Кірова. А тут Олена Семенівна, саме не спала чомусь, вийшла до нас. Я їй доповідаю: сталося велике для країни нещастя, вбили Кірова, треба збудити Степана Вікторовича. Вона зблідла, похитнулася, я її посадив, води подав. Опритомніла, подивилася на мене так, не відразу збагнула все, та й каже: "Не треба будити, вранці скажете". Гарзд, уранці. О восьмій годині я чатую на нього. Виходить він. Я підійшов, руку під козирок, виструнчився, він же комісар першої ранги, чотири ромби в петлиці. Доповідаю: "Товаришу комісаре першої ранги! Велике лихо в країні сталося, позлодійському вбито товариша Кірова!" Він нічого не сказав, не здригнувся, не зблід. Довго так стояв, на мене дивився, а я весь час на струнко. Потім тихо промовив: "Вагон до Москви — з

першим же потягом, що відходитиме". Я залишив начальника управління при ньому, тут і хлопці мої, а сам у Сочі, до залізничного ГПУ. Відразу ж наш вагон подали в Хосту, навантажили наш багаж і — поїхали. І от він тоді у вагоні застудився — ангіна, грип, температура висока, марить. І його просто з вокзалу до Кремлівки. Кожушок його, отой на застібках з білим коміром, надягли на нього, валянки, зверху в доху загорнули та й повезли. І він на похороні Сергія Мироновича Кірова не був. Якщо ви пригадуєте тогочасні газети, ні на фото, ні в списках почесної варті його нема. Хворий він був. А вони великі приятелі були, міцно дружили. На з'їздах у кулуарах завжди разом удвох ходили. Обидва невисокі, однакові на зріст, коренисті, тільки в Кірова пишна чуприна, а Степан Вікторович з голеною головою. Отак ото ходять, розмовляють собі, ось тут вони, і я близенько коло них, трохи збоку, і хлопці Кірова тут же, всі знайомі. І от не було його на похороні. А я поруч з Оленою Семенівною стояв. Коли урну до кремлівської стіни проносили, то ми з нею праворуч від воріт, ліворуч від мавзолею були. Я виструнчився, шану віддаю. А я собою помітний був, високий, то хлопці потім говорили — "тебе, кажуть, зфотографували". Бачив себе потім у журналі. Обличчя, знаєте, таке, одне слово, трагічне обличчя. Мені й справді тоді тяжко було стриматися. Олена Семенівна стоїть плаче, і мені, знаєте, не легко. Ні-ні, досить, не можу, будемо вже лягати спати, дві години залишилося, хоч трохи поспати. Не засну я вже, мабуть, потилиця геть розвалюється. Ну, спробую...

— А його з потяга взяли. На Північному Кавказі, в Нальчику. Чомусь йому тоді Сталін поза будь-якою чергою відпустку дав, саме під Перше Травня. Олена Семенівна й діти просили — лишімося на травневі свята, потім поїдемо, діти на параді люблять ходити, а тут ще й у Москві вперше. Ні, поїхали у відпустку, відпочивати. В Нальчику до них у вагон увійшли. Я не був тоді з ним, з ним Сашко був, Логінов. А я в сусідньому. Як же це воно було, забув. А що я мав би приховувати, мені приховувати нічого. Ага, от бачите, згадав. Відчепили наш вагон, від'єднали від того. Тому я й не міг втрутитися. Ні, не роззброїли. Мене щойно через тиждень роззброїли і три шпали з петлиць видерли. А там лише показали ордер на арешт. От кого ви охороняли! Ворог народу. І нас в охорону до того ж таки вагону. Уявляєте, як це мені було. А його, дружину й дітей тим самим вагоном назад до Москви. І з вокзалу в трьох різних машинах повезли. Я часто думаю: що він у тому вагоні подорожі назад до Москви передумав і пережив! Не дай, Господи, нікому. Дайте мені руку. Ось отут, ось — відчуваєте? Помацайте, не бійтеся. Ось отут бугор, від вуха донизу, ось — уздовж потилиці. І також ось, від цього вуха. Не знаю, що воно за пухлини, кість виперла. Від палиць. А "в футбол" по камері мною не грали? А пальці вдвері? Свого ж своя інквізиція. А з ним що робили, мені навіть подумати страшно. Мені ось тепер сестра його дружини розповіла, роз-

шукав її. Довго сиділи, пригадували. Вірите, сидимо, розмовляємо, двоє дорослих людей, і сльози весь час течуть-течуть. Так от вона розповідає, коли реабілітація прийшла йому, пішла вона на прийом до... Ну, не буду називати його, хоч і покійний уже, здогадуйтеся самі, а я не називатиму. Також великою людиною був, вони раніше зі Степаном Вікторовичем дружили, довго працювали разом поруч. Пішла вона в своїй справі в справі дочок, чоловіка її також тоді відразу після нас забрали і не повернувся. Просила, щоб квартиру повернули, з працею щоб допомогли. Приймав ласкаво, обіцяв. І спочатку допоміг, усе зробили, квартиру, прописку, все. Пішла вона до нього ще раз у якійсь там справі. Цього разу, каже, довго розмовляв, уже цілком відверто, а потім він їй і сказав. Знаєте, каже, як я востаннє Степана Вікторовича бачив? Отож було це так. Повідомляють мене, каже, що Степан, — його було вже заарештовано, — доніс на мене, що він двадцять четвертого року завербував мене в польську розвідку. Бачу я, каже, починають від мене відсахуватися. Тоді ж бо, ви розумієте, що означало таке звинувачення. Я, каже, до Сталіна, так і так, вимагаю зведення віч-на-віч. І Сталін згодився. Не знаю, так воно було чи не так, ну, вона, Тетяна Семенівна, так оповідала з його, значить, слів. Я його, каже, не впізнав. Увесь розпухлий, зарослий, обличчя від синяків чорне, штани без гудзиків і він їх руками підтримує. Увійшов, похитується, зупинився і в куток кімнати дивиться. Я, каже, до нього. Степане, як же ти міг отакого на мене наклепати, навіщо ж ти мене обмовив, коли ти мене завербував, у яку таку розвідку, опам'ятайся! Він, каже, довго-довго на мене дивився, немов би впізнати намагався, а потім одну руку від штанів відняв, махнув тією рукою й сказав: "А це було давно". І більше, каже, скільки від нього не добивалися, ні слова не сказав, тільки в куток кімнати на підлогу дивився. Та й усе... А мене в сорок третьому випустили, кадрових офіцерів-енкаведистів не вистачало, та й усе. Давайте трохи поспимо.

Передплату й пожертви на видання творів Г. Снегірєва просимо посилати з Канади на адресу:

Snehirov's Book Fund
So-Use (Toronto) Credit Union Acc. No. 7310
406 Bathurst St., Toronto, Ont. M5T 2S6
Canada

а в США та інших країн на адресу:
Illa Demydenko
54 Oaklawn Drive
Rochester, N.Y. 14617, USA

**НЕ ЗАБУДЬТЕ
ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ
СВОЄЧАСНО!**

В. Ю. ПОВСТАК

НЕЗАБУТНІЙ МУЗИЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ

(Черговий успіх Ренати Бабак)

Оточивши себе стінами виключно внутрішньо-еміграційних зацікавлень, українська діаспора на Заході майже зовсім не помічає історії, культури, мистецтва, музики і духовного світу народів, серед яких живуть її члени. Навіть тих, які зараховують себе до нашої "еліти", майже ніколи не видно на мистецьких виставках, театральних виставах, оперних і балетних спектаклях, концертах і музичних фестивалях країн нашого поселення.

Літо в Сполучених Штатах — це пора інтенсивної мистецької активності. По всій країні відбуваються виставки, гастролі оперних театрів, концерти і музичні фестивалі.

Однією з таких, не помічених з боку української громади визначних подій мистецького життя Америки, був дев'ятнадцятий річний Музичний фестиваль Шенандоа Валлей в Оркні Спрінгс, штат Вірджинія.

Курорт Оркні Спрінгс розташований в підгір'ї Блю Рідж гір, в долині річки Шенандоа. Українцям ця місцевість дуже нагадує рідне Прикарпаття. У 19-му столітті цей курорт славився одинадцятьма джерелами цілющих мінеральних вод, куди на сезонний відпочинок приїжджали курортники з Вашингтону, Балтімору, Річмонду та Нью-Йорку. Головний будинок в Оркні Спрінгс — готельний комплекс — оточений широкими верандами і балконами. Другий готельний будинок, так званий "Пенсільванія Гавз", це найстарший будинок комплексу; в ньому, під час громадянської війни був будинок відпочинку раних на війні конфедератів, які після звільнення зі шпиталю видужували в ньому. Навколо було збудовано сім павільйонів, яким було надано назви міст відвідувачів курорту — Філадельфія, Балтімор, Річмонд, Норфолк, Чарлстон і Савана. Навіть тепер легко собі уявити це містечко сповнене звуками музики, сміхом елегантних дам і кавалерів, гранд-балями та каретами.

У наш час багато міжнародного реноме музикантів брали участь у музичних фестивалях, які були тут започатковані 19 років тому відомим віденським диригентом, д-ром Річардом Лертом.

Протягом семи днів цього річного фестивалю, відбулось п'ять симфонічних концертів, один концерт камерної музики та концерт духової оркестри Повітряних Сил США при співучасті хору "співаючих сержантів". Усі концерти були повністю записані на звуко- і відео-стрічки кількома радіо і двома станціями телебачення, для транслявання протягом наступних місяців.

Як це було понад сто років тому, так і тепер, голосний дзвін сповіщає гостей про те, що пода-

Оркні Спрінгс на переломі століть

ються сніданок, обід та вечеря. Всі гості збираються рівночасно в грандіозній, з незвичайно високою стелею ідальні, наповненій свіжим, гірським повітрям. Навколо, з двадцяти-шести височених вікон, розлягається чудова, мальовнича панорама навколишньої природи. Посеред залі ідальні стоїть наповнений квітами водограй, який б'є джерельну мінеральну воду.

Протягом чотирьох останніх років, господарем і основним виконавцем фестивалю, була престижна Симфонічна оркестра Ферфаксу, на чолі з її музичним керівником і диригентом Вільямом Гудзоном.

Заснована в 1957-му році, ця оркестра з великим успіхом виступала з концертами в таких осередках музичної культури, як Філармонічна зала Мистецько-культурного центру імені Кеннеді у Вашингтоні і Культурно-мистецький парк Вулфтрапу неподалік Вашингтону. С. О. Ф. має у своєму складі талановитих солістів, дає 16 концертів кожного сезону, веде навчання у своєму Інституті камерної музики і класах музичної майстерності, виступає з концертами у звичайні дні тижня і влітку і має у своєму складі 116 чудових музикантів — на 12 музикантів більше, ніж вашінгтонська національна Симфонічна оркестра. Про молодого, енергійного музичного керівника і диригента Симфонічної оркестри Ферфаксу — Вільяма Гудзона, музичний критик Ірвінг Ловенс у газеті "Вашінгтон Стар" писав: — "Гудзон — надзвичайно талановитий музикант і диригент з великим майбутнім. Завдяки його керівництву, оркестра досягає висот надхненної гри". А газета "Вашінгтон Пост", між іншим зазначала: — "під уважним і вдумливим керівництвом Гудзона, оркестра не просто грає — вона творить музику".

У багатий і різноманітний репертуар цього річних виступів оркестри на фестивалі, який тривав від 25-го липня до 1-го серпня, увійшли класичні твори композиторів Бетговена, Берліоза, Дворжака, Дебюсі, Вагнера, Рахманінова, Равеля, Пуччіні, Бізе, Верді, Шостаковича та інших. У виконанні ферфаксівців твори цих ком-

позиторів звучать широко, блискуче та емоційно наснажено".

Але особливу увагу з усіх концертів фестивалю в Шенандоа Валлей звернув на себе концерт, який відбувся в четвер 30-го липня. Причиною великої зацікавленості публіки було те, що вперше в історії цих фестивалів у програмі концерту, крім символічних номерів, були вокальні в супроводі оркестри, які виконувала славнозвісна українська оперна співачка, колишня солістка Великого театру і Львівської опери, меццо-сопрано Рената Бабак.

Де б не виступала Рената Бабак — в концерті, чи в оперному спектаклі, її виступи незмінно користуються великим успіхом. Після тріумфальних виступів у постановках таких опер Верді, як "Аїда" (в сопрановій меццо-сопрановій ролі Амнерис) і "Сила Долі" — у високого регістру сопрановій ролі Леонори, Ренату Бабак було запрошено виступити в концерті фестивалю.

Концерт 30-го липня Симфонічна оркестра Ферфаксу відкрила увертюрою "Посвячення Дому" Бетговена і уривком з "Прокляття Фавста" — Берліоза. Енергійне, позначене емоційною наснагою і витонченим нюансуванням виконання, полонило слухачів.

Елегантна, ефектовна й артистична навіть у житті, Рената Бабак, при виході на сцену, викликала захоплені оплески публіки. Диригент дає знак і лине ніжний, елегійний спів арії з опери "Джіанні Скіккі" Пуччіні "О, mio Bambino, саго...", у виконанні нашої співачки. Її красивого, оксамитного тембру голос — звучав природно й легко.

Загально відомо, що для співака замало мати добрий голос. Потрібна ще школа, наполеглива праця і віра у свої сили. Всі ці якості є невід'ємною частиною великого мистецтва Ренати Бабак. Ці якості також віддзеркалились в арії Тоски "VISSI D'ARTE" з однойменної опери Джіакомо Пуччіні, яку співачка виконала з повною технічною свободою і внутрішньою експресією. В тяжкій

Диригент Вільям Гудзон

для багатьох сопранів кульмінації високого регістру арії, меццо-сопрано Ренати Бабак лилось невимушено, легко і вільно.

Крім того, що Р. Бабак має великий, сильний, красивого тембру і широкого діапазону голос, наша співачка є талановитою драматичною артисткою. Як в арії Тоски, так і в "Хабанері" Кармен, з однойменної опери Бізе, яку вона виконала на концерті під бравурний супровід оркестри, в рамках концертного стилю, вона відтворила трагічний образ Тоски і роль грайливої еспанської циганки — Кармен. Кожний виконаний співачкою номер, публіка приймала захопленими оплесками і після закінчення виступу, не хотіла пустити її зі сцени.

Слухачів заспокоїв, але також викликав хвилю оплесків, своєю короткою промовою диригент Вільям Гудзон, який згадав про те, що Р. Бабак вибрала свободу, покинувши Великий Театр, під час його гастролів у міланській "Ля Скала" і поселилась в Америці і, побажавши їй дальших мистецьких успіхів, повідомив, що співачка виконає на "біс" заключну арію Леонори "Расе, расе" з опери "Сила Долі" — Верді.

Виконання цієї арії Ренатою Бабак було кульмінаційним, тріумфальним пунктом усієї програми концерту. Написану композитором у складній тисячурі високого регістру, сповнену трагізму музичного фразування, арію Леонори не завжди наважуються виконувати в концертах навіть найвідоміші співачки. Однак меццо-сопрано Р. Бабак захопила публіку, виконавши цю сопранову арію з витонченістю нюансів та вокально, технічно й артистично бездоганно. Відчувши всю силу й артистичного таланту нашої співачки, на закінчення першої частини концерту, вставши з місць, публіка нагородила Р. Бабак довготривалими оплесками.

У другій частині концерту прозвучала "Сьома Симфонія в ре-мінорі" Антоніна Дворжака, яку він написав під впливом "Третьої симфонії" Брамса. Цю складну симфонію оркестра виконала технічно бездоганно. Емоційний "заряд" і захоплення диригента, оркестри в цілому і кожного музиканта зокрема, передалися слухачам, які віддячили виконавцям бурхливими оплесками.

Всі, хто слухав Ренату Бабак, не можуть не захоплюватися насиченістю звука її голосу, виразністю і оригінальністю виконання, широтою творчого діапазону, темпераментом, великою вокально-сценічною майстерністю і здібністю перетворення в ролях.

На жаль, не всі українці в діаспорі усвідомлюють величезний вплив на людей "мови" музичного мистецтва, яку можна було б з великим ефектом використати в інтересах нашої української справи, а тому, вони майже не помічають присутності серед нас таких світового масштабу мистців, як наша співачка Рената Бабак.

У розмовах з оркестрантами та їхнім улюбленим диригентом Гудзоном, стає ясно, що колектив симфонічної оркестри з насолодою проводить тиждень фестивалю в Оркні Спрінгс. Крім щоденних репетицій та концертів, вони у вільний час збираються квартетами, квінтатами і

секстетами. Тоді, з багатьох веранд, балконів та газолів лунають звуки камерної музики.

Про нашу співачку Ренату Бабак диригент Гудзон каже: — "Вона є надзвичайною співачкою, широкого діапазону і великої емоційності. Її голос, у сполученні з її природним ентузіазмом, дає їй феноменальну силу електризувати слухачів до кульмінаційного пункту", і додає: — "Часто буває, коли оркестранти ставляться до солістів трохи із застереженням. Зовсім навпаки сталося з панею Бабак, ще з репетиції було видно, що музиканти були захоплені й наелектризовані нею. Було ясно — в концерті поки гратимуть не тільки з нею, але й для неї і це було однією з головних причин успіху концерту, за який не тільки слухачі, але і вся оркестра, нагородили пані Бабак рясними оплесками".

Далеко за північ тиші прозорої гірської ночі чути було голоси щасливого колективу, який зібрався навколо нашої співачки, голоси, увінчані тріумфальним екстазом довершеного. Інколи шум завмирав і, на фоні камерної музики здалеку, чути було дзвінкий голос Р. Бабак, яка відповідаючи на запитання присутніх, розповідала їм про свій далекий чарівно-казковий Київ, про не менше казковий Львів, де вона почала свою кар'єру, про життя в СРСР і причини, чому вона покинувши все, втікла на Захід... А потім — знову голосний і щасливий сміх присутніх... А з веранд павільйонів все звучала музика невтомних музикантів — ентузіастів, які, мабуть, і живуть на цьому світі для неї...

Не від дзвону на сніданок, а від гірського холоду прокинулись ми вранці і включивши радіо, довідалися, що температура була 47° Ф., в той час, як у недалекому Вашингтоні, на відстані у 2½ години їзди автом, вона доходила до 90° Ф.

На жаль, казковість оточення замінювалась на реальність — треба було збиратися в дорогу...

ВІДБУВСЯ З'ЇЗД СУС

20-23 серпня 1981 р. відбувся в Едмонтоні Всеукраїнський З'їзд Союзу Українських Самостійників (СУС) та його складових організацій. Всіх учасників було понад 600 осіб. Особливо було багато молоді. Цей з'їзд святочно відзначив 50-річчя СУ-МК (Союзу Української Молоді Канади).

На наступну каденцію з'їзд вибрав головою Союзу Українців Самостійників Андрія Мельничука з Едмонтону. Головою краюї управи Союзу Українок Канади вибрано Анну Звоздецьку з Едмонтону, головою краюї управи Товариства Українців Самостійників — Ярослава Скрипника з Едмонтону, головою краюї управи Союзу Української Молоді Канади — Анну М. Кришук з Едмонтону.

З нагоди з'їзду відбувся бенкет, на якому головним промовцем був Василь В. Дячук, міністер Альбертського провінційного уряду.

Коло будинку міської управи Едмонтону було відкрито пам'ятник Жінки-піонерки, який уфондував Союз Українок Канади з нагоди 75-річчя провінції Альберти.

СІМДЕСЯТИРІЧЧЯ ПРОФЕСОРА

ВАЛЕРІЯНА РЕВУЦЬКОГО

Цього року нашому визначному театрознавцеві, науковому працівникові й культурно-мистецькому публіцистові — професорові Валеріянові Дмитровичу Ревуцькому сповнилося 70 років життя. Ім'я Ювілята досить відоме серед українців у діаспорі, але з нагоди ювілейної дати слід пригадати тут найголовніші біографічні та інші дані про нього.

Валеріян Ревуцький — син видатного українського музиколога й фольклориста Дмитра Ревуцького та племінник слазного українського композитора Левка Ревуцького. Валеріян Дмитрович, що народився 14 червня 1911 р. в селі Іржавець на Чернігівщині, виростав у Києві в оточенні української культурно-мистецької еліти, до якої належала родина Ревуцьких (рід яких історично відомий з козацьких часів і сягає навіть глибше в давнину України). Здобувши середню освіту в тій зразковій українській школі ім. Т. Шевченка, яку на процесі "Спілки Визволення України" (СВУ) в 1930 р. було названо вогнищем націоналістичного виховання української молоді та джерелом творення "Спілки Української Молоді", він потім, після навчання в Київському Будівельному Інституті, студіював у Московському Театральному Інституті, який закінчив 1941 р. В 30-ті роки його батько — Дмитро Ревуцький, як і більшість українських культурних діячів його покоління, був об'єктом переслідування порядком урядового поборювання "залишків українського націоналізму", і хоч його не було фізично репресовано, але цей факт ускладнював підсоветське життя Валеріяна Дмитровича в студентські роки та на початках професійної спеціалізації. А 1941 р. під час війни, скоро після німецької окупації Києва, батька й матір Валеріяна Дмитровича, які уникнули примусової евакуації більшовиками діячів української культури зі столиці України, було брутально забито "невідомими" терористами. Ця трагічна подія лишила глибокий слід у свідомості сина, визначивши його дальший життєвий шлях українського політичного емігранта.

Розпочавши 1941 р. свою професійну працю, як викладач історії українського театру в Музично-Драматичній Консерваторії в Києві, Валеріян Ревуцький працював там, доки це було можливо, й під німецькою владою, а потім, у 1942-43 ро. був мистецьким керівником театральної студії "Гроно". Переїхавши 1943 р. до Львова, працював там у театральній студії при Інституті Народної Творчості.

Наприкінці війни 1945 р. він опинився в таборі полонених вояків 1-ої дивізії Української Національної Армії в Італії, а потім в Англії. Виїхав-

Валеріян Ревуцький

ши пізніше до Канади, він одночасно працював викладачем і студіював в університеті в Торонто, де 1957 р. здобув ступінь магістра в ділянці слов'янських мов і літератур. А від 1960 р. аж до кінця 70-их рр. працював на посаді професора в відділі слов'янських мов і літератур Університету Британської Колумбії у Ванкувері (а також деякий час у Вікторії).

В. Ревуцький від 1949 р. постійно співпрацює у виданні загальної і словникової Енциклопедії Українознавства як автор і співавтор статей з ділянки театрознавства й драматургії. Він автор понад 60 розвідок-статтей, критичних оглядів і рецензій не лише з театрознавства, а й також з українського літературознавства та культурно-мистецької проблематики. Їх опубліковано українською й іншими мовами у виданнях Української Вільної Академії Наук, Наукового Товариства ім. Шевченка, Об'єднання Українських Письменників в екзилі "Слово" та в таких фахових журналах слов'янських студій, як "Славик енд Іст Юропін Рев'ю" (Лондон), "Кенедієн Славонік Пейперс" та інші. Його статті й розвідки з'являються друком також у журн. "Сучасність". Свого часу він досить активно співпрацював у "Нових днях". Його авторству належить важлива в українському театрознавстві книжкова публікація 1955 р. "П'ять великих акторів української сцени", а в процесі публікації перебуває нині велика монографічна праця — дослідження з історії

українського театру. Його черговою працею є монографія про корифея українського театраль-ного мистецтва Йосипа Гірянга.

Наукові й публіцистичні праці В. Ревуцького відзначаються академічно-дослідницькою сумлін-ністю й об'єктивністю, широкою ерудицією та прецизністю викладу. Зокрема ж у його працях звертає на себе увагу порівняльний розгляд українських культурно-мистецьких явищ (Шев-ченко — Л. Українка — Винниченко в літера-турі, "Березіль" Л. Курбаса й М. Куліш у театрі тощо) на тлі відповідних явищ світової культури. Тому ці праці являють собою важливий вклад у наш науково-культурний доробок у діаспорі.

**

1-го серпня ц.р. в одному з найкращих примі-щень Факультетського Клубу Університету Бри-танської Колумбії у Ванкувері професійні коле-ги й особисті друзі проф. Валеріяна Девуцького відзначили його 70-річчя. З цієї нагоди відбулася там товариська зустріч-вечеря з участю місцевих і приїжджих шанувальників Ювілята з універ-ситетських — професорських і студентських — та приватних, українських і позаукраїнських, кіл.

Зовнішньо скромний, і цим відповідний шляхет-ній скромності Ювілята, вечір на відзначення його 70-річчя пройшов у щиро-дружній атмосфе-рі, як своєрідне родинне й одночасно ширшого значення культурне свято. Дещо різнонаціональ-ний за складом своїх учасників і тому двомовний (українсько-англійський) ювілейний вечір дуже вміло й на відповідному рівні провадила двома мовами дружина Ювілята — пані Валентина, що була справжньою "душею" цього вечора. Уні-верситетські академічні досягнення та високі про-фесійні й особисті якості проф. В. Ревуцького відзначив у своєму привітальному слові проф. К. Брінер, а представник студентів університету висловив своє признание й подяку Ювілятові як професорові, що в своїй праці зі студентами ви-явив особливе вміння передати свої знання й за-цікавити ними молодих adeptів славістичних студій.

Центральною точкою вечора була змістовна й добре виголошена привітальна промова від укра-їнських друзів і шанувальників Ювілята з США — п. інж. Ігоря Шевченка. Промовець — син відомого в Україні 20-их років (а потім знище-ного в хвилі сталінського терору) театрознавця Йони Шевченка та визначної актриси "Молодого театру", "Березіля" і потім театру ім. І. Франка в Києві — Поліни Самійленко. Відзначаючи в своїй промові передусім творчий вклад Ювілята в наукову розробку історії українського театру, промовець зокрема сказав:

"Валеріян Дмитрович Ревуцький — гідний про-довжувач праці на українській культурно-мистець-кій ниві своїх славних родичів — батька Дмитра та дядька Левка Ревуцьких, що належать до пан-теону будівничих української музичної культури. Як представник нового, пореволюційного покоління української творчої інтелігенції, Валеріян Дмитро-вич присвятився зокрема збереженню в історич-

ній пам'яті сучасного й майбутнього українства, а також у свідомості ширшого позаукраїнського сві-ту, тих досягнень української культури, що їх здо-були за короткий час пореволюційного національ-ного відродження України творці модерного укра-їнського театру — Леся Курбаса та його послідов-ники, знищені чи усунені з творчого життя в Україні антиукраїнським терором влади СРСР. Історія українського театру взагалі, історія й тра-гедія модерного українського театру в УРСР зокре-ма, велич творчого генія Леся Курбаса — це го-ловні теми зацікавлені Валеріяна Дмитровича. Од-на і, мабуть, найважливіша науково-дослідницька праця нашого Ювілята — велика монографія з історії українського театру саме тепер перебуває у процесі публікації, а інша — про живого ще се-ред нас сподвижника Леся Курбаса, Йосипа Гірян-га є об'єктом його поточної авторської праці. Як відомо, реалізація книжковим виданням творчої праці українського науковця й публіциста на емі-грації є нелегким для автора завданням. І в цьому наш шановний ювілят, якому ми щиро бажаємо до-брого здоров'я й добрих творчих успіхів, потре-бує також і нашої допомоги".

Після привітань і тостів на честь Ювілята та товариської вечері, молодий здібний піаніст Леон Гаршенін із відділу мистецтва Університету Бри-танської Колумбії, з властивим йому артистичним темпераментом виконав три композиції із супут-ників життєвих мандрів і пригод Ювілята в воєн-ні та повоєнні часи — п. В. Давидяк у гумори-стичному стилі "дружнього шаржу" експромптом відтворив своєю розповіддю трагікомедійні епізо-ди з біографії Ювілята.

Ювілейний вечір, що непомітно перетворився в "ювілейну ніч", закінчився жвавою, невимуше-ною товариською розмовою за "довгим" і за "круглим" столами між гостями Ювілята, серед яких було чимало й прибулих до Ванкуверу з віддалених місцевостей (між ними — д-р І. Ко-ляска, д-р В. Гришко, українсько-канадський пи-сьменник-драматург Т. Галай (Ted Galay) та інші.

**

З нагоди 70-річчя хай ці рядки будуть нашою скромною подякою Ювілятові за його співпрацю в "Нових днях".

ПОМЕР ХУДОЖНИК МИХАЙЛО КМІТ

21-го травня у шпиталі в Сіднеї помер відомий художник Михайло Кміт. Українська громада до-відалась про це лише через два місяці, а на теле-фонні запити відповідав у його домі автомат, мовляв, подайте ваш телефон, а ми вас потім по-відомимо. Мих. Кміт відомий своїми модерними картинами. На конкурсах в Австралії дістав не од-ну нагороду. Його образотворчі полотна придба-ли багато музеїв та картинних галерій у світі. Мих. Кміт нар. в Стрию, Західна Україна, 25-го липня 1910 р. Академію Мистецтв закінчив у Кра-кові.

Д. Н-ко

ЩОДЕННИК ГРЕЦЬКОЇ ПОДОРОЖІ

Молодим тсваришам подорожі —
Рені, Христі, Мокі та Яремі.

ВСТУП

Це — не літературний репортаж. Це — автентичний щоденник. Щоденники мають деякі властиві їм і прикмети і хиби. Писані вони часто у поспіху, на бігу, не завжди у сприятливих обставинах. Це залишає негативні наслідки: випадковість композиції, непродуманість стилю, колоквиальну, засмічену мову, часом теж не зовсім точну (бо неперевірену) інформацію. Але мають щоденники і добрі прикмети: вони — через свою безпосередність і щирість — віддзеркалюють людське життя правдивіше і повніше, ніж писані з перспективи пізніших літ спогади чи штучно компоновані й надумані літературні твори. Листи і щоденники для мене — найцікавіша з усіх лектур, і я думаю, що таких, як я, читачів є багато. Тому — замість спогадів чи репортажу із Греції — пропоную читачам "Нових днів" уривки з щоденника моєї грецької подорожі.

14-го червня 1979. Год. 11:30 увечері, місцевого часу. Атени, Греція.

...Перші враження — не найкращі. Атени не роблять враження заможної, елегантною західньої столиці. Навпаки. Місто досить неохайне, страшенно рухливе, зокрема в околиці площі Омонія, де розташований наш дуже скромний готель Асті. Акрополь бачили покищо тільки з таксі, по дорозі з летовища. Вид зворушливий, але не так, може, самою красою краєвиду, як свідомістю, що це не якась театральна декорація, а справжній, автентичний Партедон.

15-го червня, Атени

Сиджу на балконі нашої кімнати на п'ятому поверсі готелю. Година 7-ма вечора. Внизу площа Омонія, в центрі якої фонтан, а довкола колесо вуличного руху. Кудю проїжджають, мабуть, усі авта міста. Такого руху авт не бачили ми ні в Америці, ні в Римі! І цей рух — безкоштовний: увесь день, усю ніч. А при тому водії трублять, продавці газет вигукують, мотори шумлять — крик і гамір, що до нього трудно звикнути вдень, а що доперва вночі! Можна було б зачинити двері-вікна на балкон, але температура доходить, мабуть, до 30 градусів за Цельзієм, охолодження в кімнаті немає, отже треба впустити трохи повітря. А воно не лиш гамірне, але й страшенно занечищене. Сліди цього заневищення ми бачили сьогодні теж і на Партедоні. На білому мрамурі появилися чорні плями, що їх — кажуть — не було ще п'ять років тому.

Акрополь робить неабияке враження — імпозантністю своїх руїн, своїм домінуючим положен-

Атени — Вид на Акрополь

ням: його видно здалеку з різних частин міста. Зблизька він ще й має особливу атмосферу: самі розміри мармурових колон тягнуть людину вгору, до неба, створюють майже молитовний настрій. Не до Атени, Зевеса, чи якогось іншого бога, а до тих людей, що тут перед двома тисячами років здобулися на такий вимовний пеан людському духові. Партедон будували дев'ять років. Мрамур для нього привозили з гір, віддалених понад 20 кілометрів. Але найдивніше, що все це створено в час демократичного ладу, в добу Перікла. Уявляю собі, скільки мусіло бути протестів і невдоволення усіх тих островів, що їхнім коштом збагачувались Атени...

Год. 11:30 увечері

Сьогодні вранці ми ходили трохи вуличками старого міста — Пляка — в товаристві Рені та Христі. Це дало нагоду для ближчого знайомства із старими Атенами, а теж із нашими товаришками подорожі. Увечері молодь пішла на Пляку — мовляв, потанцювати десь у таверні. Ми з Остапом перекусили чаєм і хлібом із сиром у кафетерії нашого готелю, а потім пішли до парку, де була прохолода, ліпше повітря та ревія при склянці мінеральної води. Слухали співу кількох наперемінку співачок. Кожна наступна була гірша від попередньої. Закінчилось все виступом якоїсь росіянки із співом "Катюші", "Подмосковніе вечера" й "Калінка мая". Виконання було жалюгідно провінційне: якби я була росіянкою, було б мені соромно і досадно. А так, то я лиш здивувалась: аджеж Атени — столиця, і навіть у парку на вільному повітрі можна було б чекати якогось більш професійного ансамблю... Крім того, подумала: чи справді тут і досі покутує русофільство. Чи справді грецькій публіці так усмак оті москоські "катюші"? Між іншим: на мурах міста видно чимало червоних плякатів із серпом і молотом, — якісь афіші комуністичної партії, — а на дахах міських автобусів розшифрувала я грецький напис — рекламу на "Велику советську енциклопедію".

Вранці після сніданку ходили до Археологічного музею. Неймовірне багатство скульптур і ваз, і нагробників. У хронологічному порядку — від ахайської доби ("курос" — юнак, з довгим всоссом, статична висока фігура, мало деталізовані анатомічні риси, майже плоский тулуб), через золотий вік Перікла (Позейдон, а, може, Зевес, із бронзи, динамічний, розпростерті рамена, видно не лиш кожен м'яз прекрасного мужеського тіла, але і вени під шкірою!) аж до римської доби (портрет голови мужчини, з індивідуалізованим виразом обличчя, немов живий!). Я звернула увагу на те, що в музеї майже немає жіночих актів. Як дуже мужеською була вся ця грецька культура. Навіть репродуктивну функцію хотіли привласнити мужчинам: Алена родилася не від Гери, а з голови самого Зевеса. Панове Сократи, Перікли, Фідії політикували, будували Партеон, бавилися філософією і театром, тоді як жінки і раби несли на своїх плечах увесь тягар щоденного життя.

Обідали в доброму ресторані Ідеал — і це була знахідка, бо тут строго дотримуються годин (полуденок можна з'їсти тільки до 2:15, а вечерю не раніше як о 7-ій) і це часом ускладнює справи, зокрема, коли є якась додаткова програма. Тут ми дістали вечерю вже о 6:30, а 7:30 ми вже йшли дивитись "Sound & Light" — драматичне зображення історії Акрополя світлом і читаним текстом, на свіжому повітрі, під Акрополем. Потім ще була дуже вдала фолкльорна імпреза — показ народних танців із різних частин Греції.

Неділя, 17 червня 1979. Атени

Сьогодні вранці відвідали пару церков. В одній були свідками грецьких христин. Бородатих попів було аж два. Повна церква родичів. Дитину до хрищення тримав видно хресний батько. В половині ритуалу жінки беруть дитину на бік і роздягають. Хресний батько скидає піджак. Дитину загортають білою плахтою і дають на руки хресному батькові. А тоді священник бере голу дитину на руки і занурює її цілу пару разів у басейн із водою. Мале, зрозуміла річ, кричить на цілу церкву!...

Понеділок 18 червня. Атени. Год. 9 вранці

Ночі в нашому готелі — справжня мука! Гаряч, сполучена із жахливим гуркотом з площі Омонія роблять сон майже неможливим. Те, що кімната примітивна, що лазничка тісна, що у зливі вода не сходить правильно, що обслуга не міняє постелі і рушників, не доставляє туалетного паперу і мила — можна було б стерпіти, але брак відпочинку вночі терпіти трудніше. А ми тут маємо запланований побут ще й під кінець нашої тури — після повернення з островів та "клясичної" тури Греції! Сама думка про це — нестерпна! Щось треба буде зробити, щоб переміняти пляни...

Вчора провели цілий день над морем! Поїхали міським автобусом на пляж Вулягмені, менше як година їзди. Пляж платний: вступ 25 драхм від особи, але все дуже гарно упорядковане: кабінки для передягання, туалети, практичний душ (стаєш на решітку і тоді на голову падає дощик!). Але найголовніше: зелений парк і гористий терен довкола — мальовничий краєвид і море — спокійне, синє, без хвиль. Ми купалися, відпочивали і це нам було рекомпенсатою за недоспану ніч над зварійованою площею, що її Остап називає не Омонія, а Гомонія!

День над морем у відпружуючій атмосфері природи стимулював мене написати такий собі злободенний віршик:

НА БЕРЕЗІ ГРЕЦЬКОГО МОРЯ

На гарячому пляжі, де ждуть вже гопліти грецьким сонцем засмаглі, палкі, кароокі, розтаборились поруч Позейдона діти — Реня, Христя і Мокі.

Заякорені ждуть мандрівці каравели, щоб забрати русалок на води широкі... Не даються спокуси, дівчата веселі — Реня, Христя і Мокі.

Діонісій на стіл вже поставив бокали, збоку Сатир присів: на дівчат косить око... А дівчата? — Нічого: лежать, як лежали Реня, Христя і Мокі.

Мов сирени, дзижчать вулягменські цикади, ходить Хронос повільним, притишеним кроком... Про що мріють під небом старої Геллади Реня, Христя і Мокі.

Мокі, мабуть, плянує дорогу на Спарту і на Крету, де ждуть вже руїни і мурі на Ярему, Остапа, Реню, Христю і Марту — "перші стежі культури"*)

Реня журиться тим, як всіх в ліжку покласти, щоб з балкону — безсонні — не скочили з дуру на Гомонії площу з крикливого "Асті" — "перші стежі культури".

Христя мріє про грецьке муссака сьогодні, баранину і узо, і смажені кури... Партеоном самим справді жити не годні навіть "стежі культури".

Мов сирени, дзижчать вулягменські цикади, ходить Хронос повільним, притишеним кроком... Ось як мріють над морем старої Геллади Реня, Христя і Мокі.

*) Наша подорож була плянована первісно, як Мандрівні стежки культури і організатором був пластовий курінь "Перші стежі". Не зголосилося досить зацікавлених і "Мандрівні стежки культури" перетворилися у приватну прогульку шести осіб.

Ходили сьогодні до візантійського музею. Він має багато старих ікон, нагробників із стародавніх християнських цвинтарів, фресок із церковних стін. Все це гарно розміщене в елегантній віллі, резиденції якоїсь княжни 19-го століття. На жаль, немає добрих написів на експонатах і тому музей не сповняє як слід своєї едукативної ролі.

Обідали всі разом на Пляка, в кафе надворі. Їли муссаку, попиваючи пивом. Після полуденку ходили на Агору і до святині Гефеста — зворушливе місце під самим Акрополем. Стоа, реставрована коштом американської школи класичних студій, дає приємну прохолоду та ілюзію, як колись могло виглядати життя старинних греків.

На Пляка в одній із крамниць ми знайшли скульптуру Позейдона, що її я хочу купити. Я вже бачила таку на площі Синтагма: там за неї хотіли 3000 драхм, а я навіть уже запропонувала 2000. На Пляка торг почався від 2000, а Реня, — що має бизнесову голову, хоч вчиться на медсестру! — виторгувала ціну до 1500 і я вже навіть дала 100 драхм завдатку. Пізніше, в іншій крамниці на Пляка, бачила я цю річ і перша ціна — перед торгом! — була 1350. Знаменита лекція грецької торгівлі!

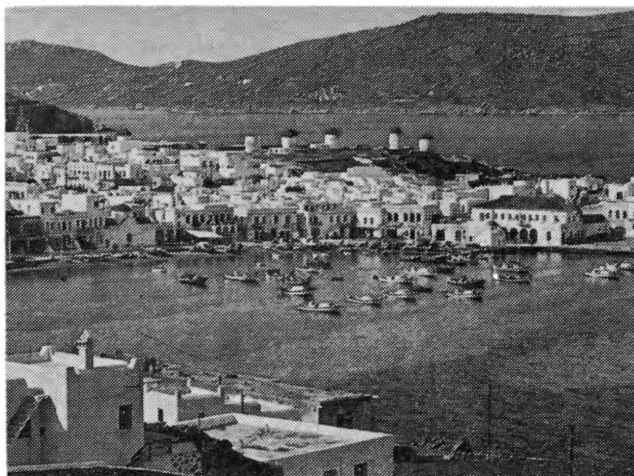
20 червня, год. 8:30 вранці. На морі, подорожі до Міконос.

Сидимо на верхній палубі корабля "Найас", такого собі пролетарського пасажирського пароплава, щасливі, що знайшли місце і влаштували багаж (хоч не зовсім певні, чи безпечно залишити так валізки без опіки). Напхано тут людей, як сардинок.

Після одноденної вже майже плавби, видно, зокрема ліворуч, гористі острови. Сусід має англомовну якусь газету і в ній випадково побачила я заголовок: "Папа вимагає від советів визнання церкви в Україні". Треба буде попросити-позичити, щоб прочитати цю вістку. Цікаво, що в світі діється. З міжнародної преси знаємо, що конференція на вершинах закінчилася, і що американська сторона подала радянській список дисидентів, що їх звільнення було б побажане. Цікаво, скільки на цьому списку наших?

22 червня, п'ятниця. Міконос, але вже на палубі "Аг. Маріна"

Провели чудові, повні вражень два дні на острові Міконос. Мешкали в готелі "Ано Мера" з повним комфортом. Щоправда, без штучного охолодження, але в цьому, на щастя, не було потреби. Дуже тепло, але з моря повіває свіжий вітерець, а в тіні завжди є прохолода. Повітря тут не лиш свіже, але іскристе, променююче. Красивий Міконосу мальовничі і дуже оригінальні. Гористий терен здаля виглядає немов би був зовсім без зелені. Горби помережані камінними межами. На цих брунатного кольору горбах сліпуче білі квадратні або прямокутні будиночки, партерові або одноповерхові коробочки. Саме містечко — концентрація таких білосніжних домиків, з вузькими гористими вуличками, вистеленими мармуром, з безконечною кількістю ма-

Міконос

леньких присадкуватих церков і капличок, з кількома круглими, теж трохи присадкуватими, вітряками. Все тут камінне і все біле. Тільки круглі дахи церков і вітряків чорні або червоні. В містечку багато крамничок, зокрема ювелірних ("Золотас") — деякі навіть дуже елегантні. Готель наш був положений далеко за містом, в іншому кінці острова. Але між готелем і містом, готелем і пляжем встановлено ефективний транспорт: готельний автобусик курсує за встановленим розкладом їзди, що дає можливість всім жителям готелю їздити кілька разів на день до міста чи на пляж.

У Міконос — зараз після прибуття — ми мали несподівану комплікацію: виявилось, що корабель, яким ми мали їхати наступного дня на острів Родос, ходить три рази на тиждень: найближчий мав бути аж у суботу. Тут, виявляється, правильну інформацію здобути не легко: в Афинах не завжди орієнтуються, що діється на островах... Ми мусли змінити плян і це, думаю, вийшло нам на користь. Мокі мала з тим багато мороки: телефонувала до Атен, до туристичної агенції, що допомагає нам в організації нашої прогульки, відмовила готель у Родос, вирішили залишитися ще один день у Міконос, а тоді замість на Родос поплисти на острів Санторіні, а звідти на Крету. Вдалося дістати нічліг на Санторіні і ми оце туди пливемо.

Кораблем трохи хитає, море бризкає піною і мені не легко писати. Сиджу на верхній палубі. Віє холодний вітер — добре, що взяла одяг, відповідний до обставин. Цей наш корабель "Аг. Маріна" (Свята Марина) — значно менший від "Найас"; море більш вітряне сьогодні і вже не можна сказати, що "пливемо, як по маслі". Але ніхто з наших покищо не терпить на морську недугу, хоч Остап і Реня перед кожною павбою заживають — про всяк випадок — драматіну. Зате наш кораблик майже порожній і значно вигідніший та приютніший. Жартую, що Мокі, Мовляв, замовила нам приватну яхту! Атмосфера приємна, море темно-темно-синє з білими бурюнками хвиль, на небесній блакиті де-не-де білі

хмаринки і майже весь час на обрії якийсь острів. Тепер ми пливемо між островами Порос і Наксос, — великі гористі смуги землі.

Несподівана затримка на Міконос мала кілька дуже позитивних наслідків. Передусім ми всі відпружилися і духом відпочали. Спершу думали, що буде нагода виспатись після наших мук в атенському "Асті". Але було не до сну: обидва дні були повні цікавої активності, нових вражень, доброго настрою в товаристві. Передусім це дало нам змогу зробити прогульку кораблем до Делос. Делос від Міконосу дуже недалеко. Ми плили туди не більше, мабуть, як годину. Це священний острів старинних греків, на якому залишилися цікаві руїни. В 5-му столітті перед Христом — каже мій "Фодор" — Делос був центром конфедерації грецьких держав проти Персії і тут зберігалася каса-скарбниця союзу. Пізніше цю скарбницю перенесено до Атен. Опісля Делос був комерційним центром, особливо за римських часів. Цей маленький острів (3 милі довжини, 1 миля ширини) в році 88 до Хр. мав біля 20.000 населення — і всіх цих людей вирізано на наказ короля Мітрідата!

23 червня, субота. Санторіні

Вчора мусіла перервати записки. Почало мене нудити і я покинула записник і пішла на ніс корабля, на вітер. Це допомогло. Ми з Остапом залишилися на верхній палубі навіть тоді, як решта товариства зійшла вниз до кабіни під дахом. Але на полубі за деякий час плавби вода почала заливати не лиш боки корабля, але і нас на сидженні. Два хлопці з корабельної обслуги перевели нас на задню частину палуби, де менше заливало водою. Кораблем кидало так, що без помічі перейти було б неможливо. Море стало збурене, були великі хвилі. Наш кораблик не більший від деяких приватних яхт, і йому долати цю стихію було нелегко. Остап поклався на лавці, бо в горизонтальній позиції легше було зносити це невпинне гойдання. Я сиділа поруч, тримаючи його голову на колінах. Подорож була довга — сім годин — і чим ближче до Санторіні, тим бурхливіша. Врешті Остапа зірвало на вертання: раз, другий, третій. Не мав навіть сили встати... Я трималася довше, але й мій організм не витримав... Так ми перемучилися до самого острова. Сиділи ослаблені, тримаючись разом.

Під'їзд до Санторіні тривав досить довго. Мені нудота перейшла і я вже могла встати, щоб зробити пару фотографій Тіри (грецька назва цього острова) — явища справді оригінального, унікального. Височезний, стрімкий берег мертвої вулканічної скелі чорного або брунатного кольору робить майже макабричне враження. Високо на горі малесенькі, ледь помітні для ока — мов контраст до неживої скелі — білі будиночки, церкви, місто Тіра. Але дістатись туди можна з берега тільки... на ослах! Я знала про це від людей і ще вдома застановлялася, чи не матиму клопоту з Остапом. Він мене тоді потішав, мовляв, хто хоче — поїде, а він же ж не мусітиме лізти на гору, як усі. Тепер, коли ми врешті зійшли з корабля, коли в нього такий ослаблений

пульс, я воліла також якусь іншу розв'язку. Але на березі, крім поганячів ослів та якогось примітивного ресторанчика, нічого не було. Я вирішила заждати, щоб Остап трохи відпочив (ослаблений міг би впасти з осла!), а молодь переконала, щоб вони їхали нагору без нас. Вони трохи ще почекали (— дуже гарні, товариські молоді люди, сердечні, по-пластовому дружні!), але побачивши, що все гаразд, потім таки помандрували ослами нагору. Незабаром за ними зробили це й ми. На одному осла і, на другому Остап, на третьому — валізки і погонич. Вгору по серпентині на висоту 1200 стіп. А ззаду за нами — прекрасна панорама моря; тільки дивитись туди не хочеться, щоб у голові не крутилося! Досвід на все життя!

Я думала, що наш готель ось-ось на горі, але виявилось, що до нього ще треба їхати шмат дороги. Взяли таксі і поїхали вглиб острова до готелю "Камарі". Готель досить елегантний, з басейном солодкої води, і над самим морем. Острів взагалі з цього боку зовсім інший: багато зелених кипарисів, виноградників, білі церковці й рідко розкинені будиночки, терен навіть досить плоский, хоч поруч готелю — високий горб, майже без рослинності.

Помилися, відсвіжілися, передягнулися. Засіли до смачної вечері. Молодь хотіла ще ввечері їхати автобусом до міста, але потім змінили думку й ми разом з ними пройшлися по побережжі, а потім при столику, за метаксію, узо і грецькою кавою, розповідаючи дотеп, просиділи до ночі.

7 год. увечері, Санторіні

Сидимо з Остапом на лавці з видом на незвичайну панораму. Перед нами — острів із вулканічним кратером. Внизу — прірва із серпентинами, по яких знову пнуться вгору туристи на ослах. Ми сьогодні від полудня тут у місті. Зїли вже смачний полуденок у ресторані, походили собі оглядаючи крамниці. Гарні текстильні вироби, кераміка з різних частин Греції, чудесне золото...

Хотіла б я докінчити ще перервані записки про Делос і Міконос. Враження від святого острова Делосу — його руїн, його левів, залишків від старих римських поселень — можна рівняти із враженням від Акрополю в Атенах. На острові фактично нічого більше немає і тому там панує особлива атмосфера і легше піддатись тому, що Колрідж назвав "a willing suspension of disbelief". Повернувшись з Делосу до нашого готелю в Міконос, ми вдвійку з Остапом встигли ще зловити готелевий автобусик і поїхали на пляж. Наша молодь залишилась у містечку. І це було добре, бо на пляжі чекала нас неабияка несподіванка. Людей було небагато, але коли ми підійшли ближче і розтаборились, ми помітили, що всі сонцепоклонники — зовсім голі! На пляжі нудистів я ще ніколи досі не була і це був новий для мене досвід. Але ждала мене ще одна несподіванка. Мій Остап — який навіть удома, одягаючись, відвертається і заслоняється сорочинкою — раптом скинув штанці і йде купатися. І ще каже мені: "це добра ідея, не треба буде в мокрих

Степан Ю. ПРОЦІК

ДЕЩО ПРО "РІВНОПРАВНІСТЬ" ЖІНКИ В СРСР

(На фоні участі делегації УРСР в міжнародних жіночих з'їздах)

Минулий рік був важливий для світового жіночого руху підведенням підсумків здійснення програми перших п'яти років т. зв. жіночої декади, проголошеної на Світовому конгресі жінок у Мехіко в 1975 році. Підсумки п'ятиріччя підведено формально на Світовому конгресі жіночих організацій, що відбувся в Копенгагені в липні 1980 року під патронатом ООН. Численна радянська делегація приймала участь в обох конгресах і мусіла вислухати багато гострої критики проти системи правління в СРСР та проти антигуманних утисків громадян цим правлінням.

Тут ми не будемо говорити про палкі дискусії в цих справах на конгресах в Мехіко та Копенгагені, але зупинимось на козирах "успіхів" жінки в СРСР, якими часто послуговуються члени радянських делегацій.

Неодмінною головою радянських жіночих делегацій на різних міжнародних з'їздах є Валентина Терешкова-Ніколаєва, яка в червні 1963 р. приймала участь у космічному леті як жінка-астронавт. Вона автоматично була зарахована до категорії "Героїв Радянського Союзу"¹⁾, проте підвищення військового рангу тоді не дістала, коли її чоловік чи ровесники-космонавти (Володимир Олександрович Шаталов, Олекс Архипович Леонов, Георгій Тимофійович Береговий) дійшли доволі швидко до генеральських ступенів, то майор В. Терешкова ступінь полковника одержала аж в 1978 р. Зразу після її льоту її почали вживати виключно в політично-пропагандивних місіях за кордон, але продовжувати кар'єру в авіації їй не дозволено. А тим часом ще в 1966 р. вона таки мріяла, що прийматиме участь у дальших етапах космічної програми СРСР (див. її

статтю під знаменним заголовком "Мечтаю о грядущих полетах" у журналі ВВС *Авиация и космонавтика*, ч. 3 (1966), стор. 43-46).

Подібно жорстоко обірвалися надії на підвищення багатьох радянських жінок, які боролись і працювали в рядах авіації СРСР. Наприклад, коли приготувляли лет Терешкової (в 1960-1962 роках), тоді вона мала, як це водиться при всіх космічних польотах свого дублера. За впертими поголосками того часу, які доводилось чути при відвідинах Києва й навіть в Москві, цим дублером була українка, бо таку вимогу поставили тоді українці-партійці, що стояли близько Хрущова (слід пам'ятати, що керівниками програми були в той час українці: головний конструктор С. Корольов і маршал авіації С. Красовський). А взагалі жінок-кандидатів у космонавти було декілька. Про них пише знову сама Терешкова в іншій своїй статті у вже згаданому журналі *Авиация и космонавтика* (Но. 6 (1964), стор. 63-65), яку закінчує такими словами: "Женщины-космонавты готовы к новым космическим полетам; сделаем все, чтобы оправдать оказанное доверие!"

Проте в 1965 р. Хрущова усунули, на його місце прийшов неосталінізм Брежньова-Косигіна-Суслова, при якому не лише не допущено дублера Терешкової до лету, але заборонено лети в космос жінкам взагалі. Офіційно така "рекомендація" була опублікована Академією наук СРСР аж в 1980 р. Прізвища жінок, що проходили тренаж на космонавтів у "Звездному городку", пішли в забуття.

Не повезло теж багатьом іншим жінкам — пілотам і авіаторам — українкам, що повірили обіцянкам влади у воєнних роках. Згадаємо Ніну Захарівну Ульяненко, що була штурманом в авіаційному полку, яким командувала Марина Раскова в 1942 р. Ніна до кінця війни мала за собою аж біля 900 воєнних вилетів (sorties), і все ще мала звання лише лейтенанта авіації. Щойно перед демобілізацією, 18 серпня 1945 року, дали їй накінець титул Героя Радянського Союзу, але не підвищення рангу. Мало цього — їй не дозволили їхати в Україну, а наказали їхати в далекий Іжевськ (Урмуртська АРСР) на пост інструктора провінційного аероклубу. Ніні Улья-

штанцях сидіти і мерзнути. "Не будь дурна, роздягайся, не бачиш — адже всі голі!"

Я думала, що лопну із сміху, але... таки роздягнулася, і ми покупалися і лежали в сонці au naturel. Найцікавішим був факт, що ця купальниця — і морська, і соняшна — була такою природною: люди лежали одні від одних досить далеко, давали собі велику дозу "приватності" — все було в доброму тоні. Коли вставали за водою до недалекого ресторану, прикривалися рушниками. Збагачена новим досвідом, я думала про те, якою лицемірною є міщанська мораль, що соромиться нагості людського тіла, але толерує безсоромність поведінки в темних завулках.

(Закінчення в наступному числі)

¹⁾ Кожний космонавт в СРСР одержує **автоматично** звання "Героя Советського Союза", незалежно від того чи лет закінчується успішно, чи трагічно.

ненко не залишилось іншого виходу, як включитись в партійну кар'єру, вона йде вчитись "політграмоти" (в її біографії пишеться принизливо: "она сумела (!?) закончить институт"), і стає вчителькою історії СРСР.

Показовою є доля другої славної українки, також пілота воєнних років Катерини Тимченко. Вона літала на бомбовиках у 1943-1944 рр. разом із Ніною Худяковою та Євгенією Жигуленко, всього зробила 430 боєвих вилетів. Після війни її прийняли на навчання у Воєнно-Повітряну Академію ім. М. Жуковського в Москві, яку вона закінчила (а також аспірантуру) та стала кандидатом воєнних наук. Але і їй не дозволили вернутись на Україну, замість того їй запропоновано пост доцента у згаданій академії. Західні відвідувачі замітили, що живе вона майже як в'язень, мешкає в гуртожитку для викладачів академії, недалеко від аудиторій школи ("под бдительным глазом руководства"), день-в-день ходять пішки читати лекції — та сама стежка щодня протягом двадцяти років. Підвищення рангу (на підполковника авіації) отримала аж у 1966 р.

Подібних прикладів маємо тисячі. Так, наприклад, в УРСР видано ряд книг про видатних офіцерів, які відзначились в останній світовій війні, тобто власне в німецько-радянській війні. Знаходимо щоправда між ними декілька жінок, але жодних важливих постів вони не посідали. От візьмімо киянку Ларису Михайлівну Літвінову, її мобілізували чомусь до армії при відступі з Києва в 1941 році та призначили в авіацію (бо на обувній фабриці, де працювала, була членом аероклубу). Вона була летуном 558-го нічного легкбомбардувального полку і здійснила 816 боєвих вилетів, "визволяла" Кавказ, Варшаву, Штетін. 28 лютого 1948 р. (невідомо чому так пізно, майже три роки після закінчення війни) дістала звання Героя Рад. Союзу. Не повернувшись до Києва, живе досьогодні в Москві, і так як Терешкова, вживається для пропагандивних зв'язків із жіночими організаціями "зарубежних країн".

Або Галина Іванівна Джунковська із села Юрківки, також летун; мобілізована з летунської школи в 1941 р., літала на Кавказі, в Білорусі, в Прибалтиці. Два рази найшлась в горючому літаку, поранена, і знову сьогодні стереотипне: "в настоящее время проживает в Москве". Або Людмила Михайлівна Павличенко з Білої Церкви. Була студенткою останнього курсу Київського університету, але в 1941 році забирають її при відступі до армії, цілу війну перебуває на фронтах (в снайперському з'єднанні), тричі поранена, і три рази після лікування висилають її знову на фронт, а після війни заборона вернутись до Білої Церкви, "после войны жила и работала (де?) в Москве; умерла в 1974 году".

Коли ми спостерігаємо за даними переписів населення СРСР (1959, 1970, 1980) значне збільшення кількості росіян в Україні, і водночас велику кількість українців, що живуть поза межами України, здебільша в Росії і передусім у Москві, то немалозначну частину цих примусово-добровільних заточенців становлять демобілізовані

українці, яким під тим чи іншим претекстом "порекомендовано" не вертатись в Україну. Це добре видно якраз на прикладах життєписів відомих жінок-авіаторів.

Валентина Терешкова чи Марія Орлик або Ніна Ковальська (голова та заступниця голови делегації УРСР в Копенгагені) повинні нам і світові вияснити, що саме сталось з дублером-космонавтом у 1963-64 р., і чому майже ніодна з українок-летунів часів 2-ої світової війни не повернулись на рідну Україну працювати в культурному або громадському житті УРСР. Або от, як вони можуть пояснити факт, що на "почесному кладовищі" Рад. Союзу, під Кремлівською стіною, не удостоюлась похоронення ніодна жінка за всі роки від 1946 р. А взагалі єдиною нещасною українкою, що там лежить, є пілот Поліна Осипенко, яка за нез'ясованих обставин загинула в летунській катастрофі в 1939 р.²⁾

Патологічно промовчують в СРСР заслуги жінок в аеронавтиці чи літакобудуванні. Ніде немає даних, наприклад, про Клавдію Сергіївну Кілдишеву, яка була чейже першим заступником відомого конструктора літаків О. С. Яковлева, не згадав про неї навіть сам Яковлев у своїй широко розрекламованій біографії "Цель жизни" (була перекладена теж на англійську мову), ані навіть у своїй найновішій книзі "Советские самолеты" (М., 1979). А де зникло прізвище Віри Василівни Сидоренко, директора дослідно-експериментального заводу, або Поліни Самойлович, директора Донецького Науково-дослідного вугільного інституту³⁾, або Марії Лук'янівни Дидук, що була одним з головних конструкторів Харківського тракторного заводу, або Тамари Демидівни Передрієнко, що в неймовірно важких післявоєнних часах наладнала виробництво скла в Україні, щоб люди не жили у квартирах із забитими дошками вікнами. А взагалі цих жінок видвигали на відповідальні пости в надзвичайно важкі роки, коли дефіцитними були всі матеріали — метали, шкіра, дерево, пальне, енергія, і в таких нелюдських умовах їм "доручали" відбудовувати промисловість (бо більшість мужчин перебито на фронтах війни).

Ми зупинились на небагатьох вибраних прикладах, зокрема з сектора авіації, щоб показати, що Валентина Терешкова-Ніколаєва не дуже то має з чим виступати на міжнародних жіночих з'їздах — не лише не може вона козиряти прізвищами радянських жінок, які посідали б дійсно

²⁾ Це мабуть було самогубство (разом із летуном Віталієм Серовим). У тому часі влада знищувала всіх вищих старшин, що були в 1937 році в Еспанії, а В. Серов до них належав.

³⁾ У безпосередньо післявоєнному часі взагалі ціла дирекція Донецького вугільного інституту складалась із жінок, окрім П. Самойлович були в ній Катерина Іванівна Зайцева, Ніна Михайлівна Двожилна, Марія Марківна Ліфшиць і ін. Але в сучасних працях з історії Донбасу про жодну з них згадки немає.

керівні пости в СРСР, але навіть вона сама є насправді прикладом знецінення і водночас використання жінки в бездушному монопартійному апараті диктатури В. Терешкова дуже добре знає, що в Центральному Комітеті КПРС відсоток жінок носив у середньому увесь час лише 2-4%, вона ж сама є одною з цих мізерних 3% в ЦК КПРС, вибраних на 25 З'їзді в 1976 р. Усіх жінок вибрали тоді 14, з того 13 росіянок і одну українку (О. Шевченко, — доярка радгоспу в Київській області⁴). Членом Політбюро була за увесь час лиш одним-одна жінка Катерина Фурцева, та й вона була на цьому пості тільки три роки, а після падіння Хрущова і її вигризли. На 810 членів бюро обкомів партії в Україні і РСФСР було в 1955-1973 рр. лише 26 жінок, що становить знову лише коло 3%. І це тоді, коли доля жінок у населенні СРСР виносилася в цих роках 54% (а в 1945-1955 рр. близько 60%), а доля жінок серед членів компартії, очевидно на найнижчих ступенях, передусім серед робітниць і колгоспниць у партійній ієрархії це т. зв. місцевими) виносилася 22%⁵).

Іншими словами жінки є добрі для виконання чорної, невдячної роботи (така робота буває і в університетах чи навіть в Академії наук), але "не підходять" для вибору в ЦК партії чи Раду міністрів республік. Не згадуємо тут уже про Політбюро чи Президію Академії наук⁶).

Жінки в Україні прекрасно знають цей стан. Положення інших національностей подібне. Тому якраз жінки становлять в СРСР оту "мовчазну більшість", яка гостро невдоволена режимом, невдоволена злиднями, безглуздим експериментуванням в економіці країни, становить потенційно найбільшу групу фактичних "дисидентів". Різні злочасні радянські режимні економісти, як от Струмилін, Покшишевський, Переведенцев, Бромлей, Валентей, Боярський, Рябушкін і інші, від багатьох років висилюються подати чудотворні проекти заходів для того, щоб жінки народжували побільше дітей на гарматне м'ясо для Кремля чи на приписаних індустріальних кріпаків для новобудов соціалізму у тундрах Сибіру чи пустинях Середньої Азії. Проте факти показують, що жінки в СРСР мають уже по вінці цих мегаломанських, і расистських, фашистських по своїй природі проектів, і давно вже ствалють не голосний, пасивний, але надзвичайно міцний і ефективний спротив усім "демографічно-патріотичним" затіям московських мілітаристів. Пропагандивні, явно нещирі трюки мадам Терешкової чи її подібних поплентачів — орденоносців нічого тут уже не вдіють.

⁴) Повними членами ЦК було лиш 9 жінок, 5 були кандидатами в члени, в тому й О. Шевченко.

⁵) Див. Йоель Мозес: "Жінки в політичній ролі", у збірнику Women in Russia, Stamford, 1977.

⁶) Політбюро УРСР, вибране на 26 з'їзді компартії України в лютому 1981 р., складається із 11 членів та 6 кандидатів, у тому ні одної жінки. У Президії Академії наук УРСР маємо (з 1978 р.) 27 чоловік, в тому теж ані одної жінки.

А. ЮРИНЯК

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ

Одною з важливих проблемних тем у пресі Америки і Західної Європи є тема свободи: мовляв, що з нею, свободою, чинити далі — як її трохи приборкати, тримати в рамках, але щоб вона таки була в цілості збережена.

Злочинність розпаношилась по саме нікуди, а проте злочинця, схопленого на місці злочину, полісмен не сміє вважати за злочинця, поки аж судом не буде доведено, що він таки злочинець. І вживати до нього зброю полісмен може тільки після того, як той стрілить у полісмена. Усе це згідно з конституцією, з її п'ятим чи якимсь доповненням, яке спеціально охороняє права громадян від поліції і взагалі органів влади.

Добре охорончям ладу в СРСР: там усі знають, що Конституція (сталінська чи брежнєвська) — це так собі, "для краси слога" (як висловився наш землячок Микола Гоголь), а насправді все в руках НКВД-КГБ.

Дотепер найбільша турбота американських законодавців була *слідкувати* за поліційними органами, щоб вони, бува, не скривдили терористів та криміналістів. Тепер, нібито, Білий Дім гадає покласти цьому край, а як воно справді буде — покаже час.

Відомий публіцист-філософ Сергій Левицький, автор книги "Трагедія свободи", слушно відмітив, що на тоталітарному Сході (Японію сюди не включаємо) людність цілком позбавлена свободи в суспільно-політичній ділянці, а на демократичному Заході навпаки — зловживання свободами розпаношилося в такій мірі, що загрожують дослізно втопити свободу.

Щоб цього не допустити, необхідна сьогодні не абияка мужність, рішучість захищати свободу. Тим часом такої рішучості суспільствам демократичного Заходу сьогодні бракує і в цьому, власне, найбільша небезпека. Щоб викресати в своїх душах цю рішучість, патос боротьби за свободу, треба конче брати в нерозривному зв'язку з моральними нормами. Не слід абсолютизувати саму свободу як свободу вибору поміж різними вартостями, бо особиста свобода в цім випадку легко вироджується в свавілля: я так хочу — і ніхто не має права мені забороняти!

Отож вибір між добром і злом мають указувати моральні норми, які становлять вищу вартість для суспільної людини, ніж сама свобода (хоч ці норми з свободою пов'язані). Ось декілька уступів із книги "Трагедія свободи" в українському перекладі:

"Анархія несе з собою не свободу, а дике свавілля хижацьких індивідів і демагогічних мас. Цього мало, бо звільненням від тиранства і визиску не кінчається, а радше починається Одиссея свободи. Важливо, насамперед, подолати ті спокуси, що причаїлись на дні свободи й загрожують їй зсередини. Важливо перетворити темну, іраціональну свободу свавілля у світлоносну сво-

боду духу. Важливо подолати відчуття свободи як порожнечі, що потребує заповнення і заповнюється звичайно розбещеним, аморальним змістом. А до того ж ще важливе узгодження особистої свободи зі свободою моїх ближніх і дальніх.

Це все значить, що нам слід відректися від чванькуватого ідеалу особистості як егоїстичного й егоцентричного атома. Не особистість сама в собі, а в її первинному зв'язку з цілістю суспільства — так слід ставити поняття особистості.

Майбутнє належить не індивідуалізму, не колективізму, а персоналізму, де одвічний конфлікт між індивідом і суспільством має шанси бути розв'язаним на основі утвердження свободи при вимозі слугування свободи *вартостям* понадособової і понадсуспільної категорії, *найперше вартостям релігійно-моральним*". (Підкр. наше. — А. Ю.).

Проблема захисту свободи від свавілля є проблемою ч. 1 для демократичного Заходу, а для США зокрема й особливо. Дехто схильний вбачати порятунком у міцнішому загвинченні судово-поліційної шруби і, звідси, покладає надію на консервативну настанову Регенового урядування. Тим часом, усі глибші розважання на цю тему вказують, що самими лише судово-поліційними заходами свободу від "свавілля" (тобто від свавілля) не врятувати. Потрібні глибші і ширші заходи, *найперше для привернення моральних основ, починаючи з родини і школи.*

КОМІТЕТ ДЛЯ ВИДАННЯ ТВОРІВ ГЕЛІЯ СНЕГІРЬОВА

Незважаючи на літній сезон, коли пульс громадського життя сповільнюється, українська патріотична громадськість у вільному світі щедро відгукнулася на заклик Комітету для видання творів Гелія Снегірєва (лив. "Нові дні", липець-серпень 1981, стор. 33). До кінця серпня до Комітету в США надійшло пожертв на суму 1.-432.16 дол. Навіть одержали зі Стокгольму чек на \$22.01. Особливо зворушують чутливі листи незаможних вдів і пенсіонерів, які складають понад четверту частину усіх жертвodawців. Одна з них (Галина Єфремова) пише: "Від часу прочитання ГУЛАГ-у Солженіцина ніщо так мною не трясло, як ревеліяція і трагедія Снегірєва. Вітаю щиро почин видати твори і залучую скромний чек (\$25). Або: "Прошу прийняти мою скромну лепту на велике діло (\$50). Відданий Вам Йосип Гірняк".

Подібних листів маємо більше. Вони дають надію, що українське громадянство щиро підтримує працю Комітету і твори Снегірєва будуть у руках читачів в 1982 році.

Щиро дякуємо всім жертвodawцям!

За Громадський Комітет

Анатолій Галан

Ілля Демиденко

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ, ХРОНІКА

ЧИ ЗВЕРНУЛИ ВИ УВАГУ?

Під рубрикою "Українська хроніка" у числі 7-8 "Н. Д." згадується про те, що президія Академії Наук України присудила премію ім. Івана Франка укладачам "Словника староукраїнської мови XIV-XV ст."

Це один із нечастих випадків, коли державна премія УРСР присуджується дійсно заслужено. Колектив науковців, очолених Лукією Гумецькою, зробив усе, що міг, підготувавши цінну працю. Але не все міг цей колектив зробити. Звернемося до історії створення словника.

Історія ця починається ще 1959-го року, коли в Києві вийшов збірник "Основні проблеми розвитку мовознавства Української РСР на 1959-1965 рр.". Тоді було оголошено, що до 1965-го року будуть готові "Матеріали до історичного словника української мови". Нічого подібного не трапилося 1965-го року, і тільки року 1977-го отримуємо перший том "Словника староукраїнської мови XIV-XV ст."

Повідомлення в "Н. Д." про присудження премії ім. І. Франка передруковано, як видно, із радянської преси. А в таких випадках, як відомо, треба завжди вважати, щоб не попасти на слизьке місце. Ось воно, це місце: "Словник староукраїнської мови... засвідчує історію лексичного складу та граматичної будови української мови на початкових етапах її розвитку".

Справа в тому, що XIV-XV ст. — це не початковий етап розвитку нашої мови. А. Гумецька та її колектив знають про це, знав про це і видатний російський мовознавець О. Шахматов, але не хоче знати цього сучасний Інститут російської мови АН СРСР. Тому цінну працю випущено під парадоксальним заголовком: "Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.". (Підкреслення моє, — Я. Х.).

На цю та інші вади словника звернув був увагу Богдан Струмінський ("Harvard Ukrainian Studies", vol. II, No. 1). Лукія Гумецька образилася на деякі різкі зауваги рецензента ("Мовознавство", № 5, Київ 1980) та слушно заперечила кілька його тверджень. Про заголовок же змовчала — і відомо, чому: усіх чесних мовознавців на Україні обурює трактування розвитку нашої мови як відхилення від "генеральної лінії" поступу "єдиного когда-то языка древней Руси", як випадкового епізоду. Епізод цей можна вважати навіть дуже нещасливим — якщо взяти до уваги, що таке датування співпадає з післямонгольським занепадом Русі.

Українці (байдуже, як колись вони самі себе називали та як називали їх сусіди) — автохтони на своїй етнічній території, і живуть вони там аж ніяк не від XIV ст. Ніяка могутня мова-суперстрат не затопила українського терену в XIV-му столітті, отже, що ж було насправді?

Від якого століття слід українцям починати своє літочислення?

Фахова література пояснить вам, що на просторі між Віслою та Дніпром, щедро зрошеному ріками, покритому пушами, борами, знаходилася прабатьківщина слов'ян. Трапляються й інші теорії, але, якщо йдеться про укарінців, сумніву немає, що українська прабатьківщина приблизно північна половина України на сучасній карті.

...Сьогодні місто Київ готується святкувати своє 1500-річчя¹⁾. Немає також сумніву, що ми були там, де тепер стоїть Київ, 1500 років тому. Десь там, на перехресті торговельних шляхів із заходу на схід та з півночі на південь, і почали ми вилонюватися із матірнього слов'янського племені.

Чи справді це так вже й багато — 1500 років? Враховуючи середню частоту зміни поколінь, не важко встановити, що лише яких сорок родичів-предків зв'язує нас із тими часами. Скличемо їх на важливу родинну розмову: сорок — не так уже й багато, стільки ж пасажирів вміщає сучасний автобус, для них знайдеться місце у будь-якій публічній залі, їх за короткий час можна запам'ятати в лице та по імені. Будуть серед них і чоловіки, і молодичі: ми вибираємо їх не по одній лінії — батьківській чи материнській — а по комбінованій, безперервній, що веде нас до V-го століття на згаданій території.

Найближчих із ваших гостей ви знаєте. А далі — незнайомі, але якось подібні один до одного. І може трапитися, що отой найстарший, із п'ятого століття, чимось дуже подібний до вас. Ви не вагаєтесь: перед вами дійсно кривні родичі.

Ось вони гомонять між собою, ви теж долучаєтесь до розмови. Найстаршого ви спочатку не розумієте, потім починаєте вловлювати деякі слова, окремі фрази. У мові його часто звучать нові звуки — частіше, ніж у відомій вам польській. Чимось подібна його мова і до чеської: мелодійно чергуються довгі й короткі звуки, але інтонація то злітає вгору, то спадає — як у сербській або в хорватській. Ви тільки дещо розумієте — п'яте через десяте — бо говорить цей родич *праукраїнською* мовою. Але стривайте — він про це ще не знає: його мова для нього просто "наша".

Ви підходите до групи кривняків із XI-XIV ст. і чуєте, що це дуже галасливе товариство, таке подібне до нас сьогоднішніх. Вони завзято полемізують на мовні теми, поправляють одне одного, кепкують із покvapливої вимови молодших. Вони — який жаж! — сперечаються навіть про правопис, хоча пишуть не тією мовою, що говорять, а "культурнішою" — церковнослов'янською, але часто помиляються на письмі і вставляють щось "наше", місцеве. Цю "нашу" мову ви вже краще розумієте: це й є *староукраїнська* мова — динамічна, відкрита на всі боки система, аж надто антиконсервативна.

І тільки від кінця XIV ст. починають звучати наші предки майже зовсім зрозуміло: починається доба *середньоукраїнської*²⁾ мови, частково охоплена вищезгадуваним словником. Але підійдіть

ближче — ось вони поруч, два ваші родичі з тих часів: дід, який народився ще наприкінці XIII ст., і внук, що переступив поріг віку XV-го. "Знаєте, — обережно починає ви, — чув я від московських лінгвістів, що ви говорите руською мовою, а вже внук ваш — староукраїнською.." Ваш бородатий предок обурюється і виголошує промову, яку ви розумієте так: "Я його вчив говорити, і він *по-нашому* говорить. Байдуже, що іноді на свій лад щось перекрутить, або з лядської мови щось докине".

І ще трохи погломоніли ви з предками і переконалися, що в цій вервечці родичів, яка тягнеться у глибину віків, завжди чудово розумів батько сина і навіть дід внука. І в цьому є стільки звичайного здорового глузду, що лише в кошмарному майбутньому Джорджа Орвелла могло б трапитися, що нам ампутували початок історії. А все ж трапилося: подивіться на заголовок премійованої праці "Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.". Це означає, що глибше шукати вам зась: там не ваше!

Я. Х.

¹⁾ Насправді сучасний Київ засновано не раніше як у другій половині IX-го століття.

²⁾ Звичайно, ми можемо умовно зупинитись, наприклад, у десятому столітті і з цього погляду назвати по-іншому відтинки нашої періодизації: **пра-руська мова, староруська, середньоруська, новоруська**. Немає значення, що слово "Русь" тоді не означало етнічної народності, а щось подібне до Hudson Bay Company. Для нас важлива послідовність термінології, а не емоційні конотації, зв'язані з похідним словом.

ПОЯВИВСЯ "ЩОДЕННИК В. ВИННИЧЕНКА"

(КІУС). — Заходами Канадського інституту українських студій та Винниченківської комісії Української Вільної Академії Наук у США появилася перший том "Щоденника Володимира Винниченка". Загальним редактором цього тома, що охоплює роки 1911-1920, є Григорій Костюк, він теж автор вступу та приміток.

У цьому томі "Щоденника" видатного українського письменника, драматурга та політичного діяча змальовані буремні роки в Україні та Росії під час першої світової війни, революції 1917 р. та постанов Української Народної Республіки, у якій В. Винниченко відіграв провідну роль.

Праця має 500 сторінок, опрацьована в полотні і коштує 30 дол.

ЧИ ВИ вже вирівняли залеглу передплату?

Якщо ні — зробіть це негайно!

КНИГА ВІЧНОЇ ПРАВДИ

До шестидесятиріччя відродження УАПЦеркви*)

*"Є істина Христова в мені,
— так цісі похвали ніхто в мене
не відніме". (II Коринт. 11, 10).*

Коли б мене хтось запитав, яка найкраща, найцінніша глибиною свого змісту, своєю правдою, книга серед усіх богословських українських книг, що вийшли в Україні й поза її межами за останні двісті років, я без вагання назвав би книгу проповідей Митрополита Василя Липківського. Це книга воістину Слово Христове до Українського Народу, як написано в її підзаголовку самим Автором. Це книга проповідей високонадхненних, писаних кров'ю великого серця, вистражданих і безстрашних. Кажемо безстрашних, бо ж благовістились вони, ці проповіді, архипастирем-мучеником під владою більшовицького нехристиянського режиму. Це книга "благовістя непохитної віри і любови до Бога й до свого народу, — як сказав 1926 р. академік Агафангел Кримський¹⁾), що не раз слухав у Софійському соборі в Києві проповіді Митрополита В. Липківського...

У короткій рецензійній статті неможливо подати повний огляд проповідей (книга понад 600 стор.) Митрополита Василя. Обсяг ідей, тем і глибоких мислей, вкладених у ці проповіді, скільки величний, як сам образ, як духовна краса цього незрівняного проповідника, стільки й широкий. Зосередимо нашу увагу на головніших особливостях книги, які своїм духом характерні для всіх 197 проповідей, що вміщені в цій книзі.

Як уже сказано вище, віра і любов до Бога й до ближнього, а в тім найперше — до свого народу, що Ісус Христос заповів (Іоан 14, 1; Марк 11, 23; Матф. 22, 37-39; Марк 12, 30-31 та ін.), — це основа благовістя Митрополита Василя Липківського. Навколо цих трьох законів концентрувався широкий і ясний світ його християнських ідей, а передусім ідеї правди і добра, такі властиві йому (Липківському) в слові та в ділі. Це той світ ідей, який заповнив його душу, коли він був ще студентом Київської Духовної Академії. Це світ правди про існування Бога і про безсмертя душі людини, світ, що став підставою його високої моралі.

Одною зособливостей проповідей Митрополита Василя Липківського вважаємо те, що вони, ті проповіді, не стандартні. Він не дотримувався норм, у яких часто форма переважає над змістом. Християнська наука перетворювалася в його глибокій релігійній свідомості у власне живе переконавання, ставала висловом його розуму й серця. Предмет його проповідування — виключно правда Слова Божого, але цене обмежує йому широкого кола фактів і явищ стопечального українського життя, сьогочасної дійсності, яких торка-

ється він у своїх проповідях, освітлюючи їх з погляду божественної правди.

В історії українського духовного красномовства нелегко знайти промовця, що благовістям Христової істини, глибиною ісповідання віри та християнської любови й патріотизмом дорівнював би Липківському. Обрання тем, релігійна чистота й щирість та образність і краса форми його проповідей утворили б нову епоху в нашій православній гомілетичі, якби не тяжка неволя України і цілковитий розгром (на рідній землі) її Церкви. Тож зрозуміло, чому на ці проповіді збирались тисячі людей, особливо на селах, де Митрополит Василь проповідував часто під відкритим небом, коли безбожна влада не забороняла йому виїздити з Києва. Його проповіді, виголошувані надхненно й полум'яно, та ще і рідною мовою, чого народ не чув більш як двісті років, завжди глибоко діяли на слухачів. Без найменшого перебільшення можна сказати, що під впливом цих проповідей не одна, а багато тисяч українських людей, які не мали ні певної життєвої мети, ні дороги духовно прозрілі й вийшли на ясний шлях релігійної та національної свідомості.

І це зрозуміло. До часу відродження Української Автокефальної Православної Церкви народ чув церковні проповіді, складені за всіма правилами гомілетики, але змістом офіційні, здебільша позбавлені сили Духа, відірвані в дії життя, говроєні чужою мовою. Такі проповіді, ясна річ, не справляли на людей ніякого враження, не зворушували сердець, не поглиблювали релігійної свідомості, не прободжували думки. Тож кожен, хто раз-другий чув проповідь Митрополита Василя Липківського, міг сказати словами людей, що слухали благовістя Христа: "Ніхто ще не говорив так, як цей чоловік" (Іоан 7, 16). А говорив він з незвичайним запалом, з духовним горінням, благовістив ясну, як сонце, науку Христову, навчав, що релігія — це основа моралі, бо ж не мораль творила релігію, а релігія творила мораль, і що віра й любов до Бога є найвищий ступінь моральності людини, найвища чеснота. В його проповідях ми читаємо, що християнська релі-

*) Ця стаття протопресв. Д. Бурка взята з книги "Трагедія Української Автокефальної Православної Церкви", яку готується до випуску в широкий світ.

1) Зі слів М. Левченка, наукового секретаря академіка А. Кримського.

гія, як ніяка інша, підняла людину надзвичайно високо, звеличила її гідність і відкрила їй широкі перспективи духовно-культурного розвитку і добра.

Теми проповідей Липківського не односторонні. Вони багаті доречними прикладами та аналогіями, але кожна має провідну ідею; форма проста і щира, ніякої штучної риторики, ніяких "високимудрих" слів, аргументація ясна і переконлива. Як благовіститель правди Святого Писання, він невичерпний, на один і той же текст із Євангелії він проповідує по кілька разів, подаючи щораз нові думки. Христова Євангелія була для нього незмірним джерелом істини, яких не можна знайти ніде в інших книгах. Цілком слушно один із цінителів і знавців церковного проповідництва назвав книгу проповідей Липківського "монументальною скарбницею слова"²⁾.

Подаємо коротко, як ілюстрації, уривки з проповідей, головню про віру та про духовне єство людини. Ось слова з проповіді "Віра і розум" (друга неділя посту): "Є дві властивості в людині, що підвищують її над іншими земними творіннями, — це віра і розум. Це ніби двоє очей в душі людини, що дають їй повноту справжнього людського життя. Вони наповнюють душу всіма тими уявленнями, що ними живе чоловік, вони дають зміст, досвід і мету життя людському. Ой, коли б ці найголовніші властивості душі людської — віра і розум — мали таку спільність між собою, як двоє очей в тілі, яке б тоді було справді щасливе, повне, дійсно райське життя людства!" Далі Митрополит Василь каже в цій проповіді, що гріх роз'єднав двоє очей душі людини, — віру і розум, і між ними постала боротьба: розум напосівся, щоб закрити око віри, зробити людство однооким циклопом. Але ж око віри людині необхідне. "Без нього, — каже Митрополит, — не можливе й саме духовне життя... Коли людство буде дивитись на світ і власне життя лише оком розуму, воно залишиться однооким циклопом і життя його буде однобоке... Розум — це є око душі, що бачить лише те, що подає йому око тілесне, розум бачить і досліджує лише землю... Ця однобокість, власне, й є та всесвітня криза, яку ми зараз переживаємо... Віра надзвичайно змістовно доповнює те, чого не в силі дати розум. Коли розум з'єднає людину з землею, то віра з'єднає людину з небом, з Богом і надає їй надлюдської сили і могутності, незалежності від зовнішніх умов. От через що Христос сказав: "Хто вірує в Мене, той творитиме діла, які Я творю і більші від них творитиме" (Іоан 14, 12). Й далі в цій же проповіді читаємо: "Віра орлом ширяє над горами життя, словом рухає ними, а розум кроком риється в цих горах, заступом та іншими приладами їх розкидає... Палка віра, а не холодний розум запалює чоловіка й цілий народ, дає йому орлині крила, підносить на таку височину, на яку не підняли б його міркування розуму. Віра з'єднана з Богом єднає й народ між собою найвищим єднанням, єднанням життя і вічності". Наостанку ця проповідь навчає, за словами Христа — "Світло тілу є око..." (Матф. 6, 22-23), тобто віра в Бога; коли це око неясне, то

у всьому тілі темрява, й каже: "Отже ця темрява... насунула й на життя наших часів, коли око віри затмарилось..."

У проповіді "Яку вартість має душа кожної людини і народу?" Митрополит Василь каже: "Найбільш яскраво виявлюється вартість душі народної в тяжкому житті нашого рідного українського народу. Господь обдарував наш народ великими духовними здібностями, і він завжди дбав про свою душу; на ґрунті прazosлавної віри народ наш утворив свою рідну Церкву, шанував свою рідну мозу, дбав про свою рідну освіту і за часи свого вільного життя назбирав собі стільки духових скарбів, що ними щедро ділився із своїми сусідами. Рідна душа, рідне духовне життя завжди було для нашого народу найбільш цінним скарбом і давало йому найбільшу силу до життя. От через що вороги нашого народу намагались перш за все знищити його душу, його рідну Церкву, його мову, його освіту... Хотіли замінити нашу душу душею чужою, московською".

У проповіді "Люди, що сиділи в темряві, побачили Світло велике" Митрополит Василь, говорячи про науку Христову, каже, що "тепер тільки ще намагаються викинути цю науку з життя, і то вже яка темрява, яка тінь смертна насуває на нас, хоч нас манять каганцями науки чоловічеської!..."

У проповіді "Христова наука і сучасна інтелігенція" він каже, що наскільки розвиток техніки в останні часи підвищився, настільки понизилася християнська інтелігентність, постало нове кріпацтво, виснаження людей і найаморальніші наслідки міського життя.

У проповіді "Злочинні хазяї в Божому винограднику" читаємо також сумну аналогію на українську дійсність нашого часу. "Яка це звичайна річ на світі, коли гурток людей при будь-яких сприятливих умовах захоплюють собі права, що їм зовсім не належать, і потім не зупиняються перед найбільш темними злочинами, щоб ці права за собою затримати і над тим, що їм належить, запанувати".

У проповіді "Стан людства в часи Народження Христа Спасителя" знов аналогія, скорботна, як плач пророка Єремії. "Почались для нас далеко більш страшні і загибельні заколоти та пошесті духовні, коли Господа, найвищого нашого Оборонця, намагаються відняти від нас і насунути на наше життя темряву безвірства. Це дійсно найстрашніша і найтяжча пошесть, яка перш ніж прийде на нас тілесна смерть, вже приводить нас до загибелі духовної, до того безпорадного стану, коли люди робляться духовно сліпими, кудись ідуть, а куди й самі не знають, один одного продають, а за що — не розуміють; кожний для другого копає могилу, а не знає, що й для нього може його приятель викопає. Темна ніч... Де ж промінь світла? Де шукати захисту? Звідки чекати оборонця?"..

Аналогій, підібних до цих, що ми ось навели,

²⁾ Журнал "Церква й життя" ч. 81, листопад-грудень 1970 р., Чикаго, США.

РАБІНДРАНАТ ТАГОР

30 червня 1981 р. сповнилося сорок років з дня фізичної смерті Р. Тагора — світової слави бенгальського поета, письменника, лауреата Нобеля, великого патріота й гуманіста...

1757 року Бенгалію окупували англійці. Втра- та незалежності, виростання молодого покоління в умовах окупації, пониження людської гідності — все це примусило бенгальців шукати виходу, щоб не затратити своєї національної та культур- ної самобутності. В другій половині 19-го ст. в Бенгалії появляється низка осіб, які намагаються повернути країні незалежність. Серед них ви- значне місце займає брагманський рід Такгур (англійці вимовляли Тагор)... Видатнішими осо- бами з цього роду були: П. Кумар Тагор — зем- левласник, редактор, письменник і основополож- ник Британсько-індійського товариства; С. Могун Тагор — визначний музиколог, основоположник Бенгальської музичної школи (пізніше вона стала академією); Абаніндранат Тагор — визначний мистець-маляр; М. Раманай Тагор — письменник і визначний політичний діяч; принц Двараканат Тагор — філантроп; Девендранат Тагор — ре- лігійний реформатор і провідник...

Рабіндранат (пан сонця) Тагор народився 6-го травня 1861 р. і був наймолодшим у своїй родині, яка мала десятеро дітей.

У школі молодий Тагор не почував себе ща- сливим — крім шкільного навчання він брав ще приватні лекції. Йому дали повну свободу і він всеціло присвятився літературі. Дуже багато часу провів над читанням книжок у бібліотеці брата, читав місячник "Бібідгартгасангра" та "Банга- дарсан", у якому містилися філософічні, наукові, історичні статті та літературні огляди і їх обго- ворення.

1874 року появилвся новий журнал "Джнана- кур", у якому поміщено довгу поему "Банангул"

аналогій-картин тяжкого життя українського на- роду під московсько-більшовицьким режимом, у проповідях Митрополита Василя Ликівського ба- гаті. Цей великий патріот не міг не говорити про страдницьку долю свого народу під тим режи- мом, під режимом "розстрілів, заслать, крові і смерті", як сказано в його проповіді "Божа ве- черя і земна політика". Не міг він мовчати про ту долю, хоч знав, що над ним висить обух воро- га; не міг, бо віддано, до самопожертви, стояв на сторожі буття Української Православної Церкви.

Дуже мало нашої короткої статті для оцінки книги Проповідей незабутнього архипастира, що життя своє віддав, замучений ворогом, за любов до Христа й до Української Церкви. Схиляючись перед його світлою пам'яттю, радимо нашим Чи- тачам: придбайте собі цю книгу Проповідей! Придбайте і читайте!

("Лісова квітка") молодого Тагора. В наступно- му році його брат почав видавати місячник "Бга- раті", редактором якого був старший брат поета, а деякий час і він сам. Тут появилася "Надія і розпач Бенгалії" Р. Тагора, де він порушив пи- тання творення нової цивілізації на основі куль- турних здобутків Заходу і Сходу. Після цього в тому ж журналі надруковано його велику пате- тичну поему "Кабікагіні" ("Поетова повість") та збірку поем "Бганусімгер падабалі" — насліду- вання вайшнабальських ліриків — дух і форму якої Р. Тагор довів до великої досконалости.

1878 року Р. Тагор з родиною брата Сатендра- ната приїхав до Англії. Тут студіює в Лондон- ському університеті та бере приватно лекції з ла- тини, вивчає англійську літературу. Пише ряд статей, у яких з захопленням насвітлює твор- чість Гете, Данте і Петрарки; робить переклади творів В. Гюго, Шеллі, Теннісона і інших. Стат- ті друкувалися в журналі "Бгараті"...

Повернувшись до Індії, поет деякий час прожи- вав у брата Джйотіріндраната в місті Чандрагар, коло ріки Ганг. Тут він написав "Сандгя сангіт", "Вечірні пісні"), нашіптувані йому прекрасною природою; в них поет ніби відтворив гармонійну вібрацію світу. В цих піснях він звільняється від попередніх форм віршування і переходить до вільної метричної побудови вірша. Поет досягнув багато своєрідних різноманітностей у композиції вірша. "Вечірніми піснями" Р. Тагор здобув сла- ву поета.

Ніби логічним продовженням цієї збірки поезій є "Прабгат сангіт" ("Ранні пісні"), в яких поет порушує питання духовости, захоплюється красою світу і єдністю з світом...

Інші його поетичні твори: "Пракрітір пратісод" ("Природний реванш") — драматична поема, що зображає аскета, який хоче підкорити природу. "Чгабі о ган" (Образи й пісні") — це фрагмен- ти вражень, мініатюрні обсервації про природу і людину серед неї, сцени з сільського життя тощо. "Карі о камал" ("Гострі і плоскі") — збірка лі- ричних творів (поем), в яких відчувається про- пагування ідеї жити повним життям. "Манасі" ("Бажання серця") визначається динамічністю, ентузіазмом, розумінням ролі поета в боротьбі по- колінь проти облудних патріотів. "Сонар тарі" ("Золота барка") помітна тим, що автор робить наголос на популяризацію індійської філософії, зокрема Упанішад. "Чітра" — краса поетової країни, містика божественного життя, — прикме- ти, якими живе поет і їх описує. "Чайталі" ("Піз- ні жнива") — збірка ліричних творів, у яких прославляється ліс як символ життя. "Калпана" ("Сни") визначається силою надхнення і патріо- тизмом: багато поем цієї збірки стали народними піснями. "Наїбада" ("Пожертвування") — віра в Бога, в Його милість і приязнь, це ті ідеї, яки- ми визначаються зібрані тут поеми. "Сішу" ("Ди- тя") — лірика, в якій висказано глибоке батьків- ське почуття. "Гітанджалі" ("Пригорща пісень") — релігійні пісні, які принесли Тагорові світову славу і Нобелівську нагороду. Уважається, що "Гітанджалі" — це скарб поетичної і містичної літератури всього культурного світу. Найголов-

ніша тема цієї збірки: віра у Всетворця. Тематично подібна "Гітанджалі" є "Гітімаля" ("Вінок пісень"). Дещо відмінний характер мають "Гіталі" ("Зібрані пісні"), в яких поет звертається до Бога, щоб Той був з ним і наповняв його серце музикою, силою, полум'ям огню і божественною красою. "Балака" ("Лебідь") — тут поет називає себе прочанином до Незнаного, що є капітаном корабля, на якому пливе життя поета у вічність, і тому поет не має наміру повертатись до відомих берегів... "Бічітрита" ("Книга-малюнок") — малюнками висказано певні ідеї. "Парісен" ("Кінець") — це поетове "до побачення" своїй поетичній творчості.

ДРАМИ. З драматичних творів Р. Тагора треба відзначити "Раджа о рані" ("Король і королева") — трагедія королівської родини, король не дбає про свої обов'язки, які намагається виконувати королева. В "Раджа рші" ("Святий король") автор намагається вяснити, що важніше — прославлення віри, святі і людські права, духовна чи світська сила? Тематично подібне до цієї драми є драма "Маліні". Життя в час панування завойовницької династії монголів зображено в драмах "Парітран" ("Свобода") і "Праясчітта". В "Чітра" (тему, до якої взято із славнозвісної "Магабгарати") автор прагне розв'язати питання суті любови між чоловіком і жінкою. Драма "Раджа" переповнена таємницями, що надає їй чару і популярності, вона (драма) уважається однією з кращих драм Тагора. В цій драмі дієві особи намагаються бути досконалими: всі нетерпляче чекають таємничого короля, що символізує Правду, але ... всіх чекає розчарування, якщо вони не шукатимуть короля-Правду в своєму серці. В "Муктабгара" ("Вільний струм") драматург старається розв'язати проблему запровадження механізації в господарстві. Красу і силу природи Тагор прославляє "Басантосаб" ("Весня свято"), "Сешбаршан" ("Останні дощі"), "Нагараджі" ("Король танцю"), "Набір Сундар". Ідею посвяти чоловіка задля жінки висвітлено в "Грінапрабас" ("Вхід в новий дім"). Картину модерного життя показано в "Сод-бод" ("Розрахунок"). Ідею самопосвяти за свої погляди висвітлено в "Намір пуджа" ("Віра балерини") і "Чандаліка".

НОВЕЛІ і ОПОВІДАННЯ. Історична новела "Баутгакураніп гат" висвітлює часи панування (в Індії) завойовницької династії монголів. У час їх панування часто мінялися імператори, і в боротьбі за престол було братовбивство чи боротьба батька проти сина або навпаки. У періодику "Садгана" Тагор опублікував цілу низку оповідань, в яких часто наголошував конечність соціального покращання своєю народів та інші актуальні теми. Ці оповідання пізніше видані окремими збірками. "Наукадубі" ("Катастрофа") — це одна з кращих новел Тагора, яка визнається високою етикою, контрастом характерів персонажів. Тема твору: катастрофа після весільної церемонії, з якої врятувався герой (Ремеш), ставши вдівцем. До кращих новел належить та-

кож "Гора" — намагання погодити традиціоналістів з поступовцями. Подібне питання порушено в "Ачалаят" ("Нерухома твердиня"). З психологічного погляду цікава "Чатураньга" (Чотири образи) — Дядько, Сашіс, Даміні, Срібілас. Нещасливе життя Даміні, її палке зацікавлення містикою і остаточно щасливе кохання з Срібіласом — все це зображено з великою силою і яскравістю. В "Ггаре баіре" ("Дім і світ") Тагор обстоює погляд, що індійська філософія цілком добре може бути засобом мирного співжиття з механізованою цивілізацією Заходу. У "Сешел кабіта" описано життя 30-их років, у яке всмоктувались деякі погляди, принесені окупантом (англійцями). Ідею правдивого націоналізму зображено в "Чар адгай". У "Маланча" ("Квітка сад") автор прославляє чар саду і дерев.

СТАТТІ, ЕСЕІ. З цього доробку письменника відмітимо "Сабдататва" — статті про мову, її структуру і мелодійність. "Салгана" — збірка викладів про різні важливі питання, як індивідуальне відношення до світу, краси і вічності, індійську ідею людини, ідею самоудосконалення тощо. "Націоналізм" — збірка статей, у яких розглядається питання трьох окремих націоналізмів: японського, індійського та західного. "Персоналіті" — збірка викладів про мистецтво, про Сантінікетансенську школу, про суть індійського античного роздумування і місце жінки в родині, її роль в розвитку цивілізації тощо. "Джінсміті" — спогади про молоді роки. "Чінапатра" — збірка листів. "Релігія людини" — доповіді, виголошені в Оксфордському університеті, в яких прославляється Всетворця, віру у вищість одуховленої людини і в розвиток людської особистості. Р. Тагор багато подорожував. У роках 1912 і 1913 він відвідав США й Англію. В цих країнах доповідав на різні теми. Ці доповіді вийшли окремою книжкою "Салгана" (8 частин), в перших трьох, з яких навітлюється питання індивідуального відношення до світу, свідомість душі поета, проблема зла й егоїзму, реалізація життя, краси і безконечності, індійське розуміння єдності людини і природи: людину не можна відмежувати від світу як і Бога-Творця; якщо людина з Богом — для неї все легке; вона повинна повсякчасно прагнути до самодосконалення, до поєднання з Богом.

1916 року поет їздив до Японії. Враження про цю країну описав в "Джапанджатрі" ("Мандрівник в Японії"). З Японії Тагор поїхав до США. Виголошував лекції і вони вийшли окремою книжкою "Персоналіті" (1917 р.).

У доповіді про мистецтво він каже: людина відчуває потребу висловити свої приємні і неприємні почуття. У мистецтві вона виявляє себе так, щоб своїм артизмом висловити свою божественну суть у всьому. Коли людина задовольняється лише своїми бажаннями — її життя тваринне, якщо вона починає думати над тим що їй вільно, а що ні — вона перероджується і з цього моменту починається її моральне життя. Гріх спричиняє моральне лихо й приховує та затемнює її божественну суть. Наше фізичне життя обмежене,

тоді як моральне дає нам свободу самовиявлення. Кожен з нас повинен прагнути наблизитися до вищого, божественного буття. Бог створив фізичний світ без нас, але у творенні духового світу ми є співтворцями з Богом. Тут Бог ніби чекає нашої волі, яка б йшла в гармонії з його волею і творчістю. Людина — це поєднання духа й матерії, що встановлює сприятливу обставину для її самовдосконалення шляхом творчості...

1920 року поет відвідував Англію, Францію, Голландію, Швейцарію, Німеччину, Данію, Швецію, Австрію, Чехо-Словаччину та США. Скрізь його вітали з ентузіазмом і з цікавістю слухали його доповіді. Літом наступного року повернувся до Індії, де в грудні відкрито "Вісвабгараті" (Інтернаціональний університет), у якому Тагор активно працював.

1924 року Тагор відвідав Маляї, Китай і Японію, а два роки пізніше ще раз країни Європи. 1929 року він знову в Китаї, Японії, Індо-Китаї, Канаді — тут був учасником сесії Національної ради освіти.

Ідеї Р. Тагора, його висвітлення вічно актуальних проблем, безмежна віра в божественність, яка управляє світом, віра в краще майбутнє і творення передумов для нього, в наближення людей і націй, Сходу і Заходу, палка віра в день, що принесе з собою ширий взаємообмін між цими двома світами в галузі літератури, релігії, мистецтва і т. п. — все це ставить Рабіндраната Тагора в ряди найкращих синів його батьківщини та всього культурного світу.

ЧЕСЛАВ МІЛОШ ВІДВІДАВ ПОЛЬЩУ

Минулорічний лавреат Нобелівської премії, польський еміграційний письменник Чеслав Мілош відбув недавно тріумфальну подорож до Польщі. Він залишив Польщу понад 30 років тому, протестуючи в цей спосіб проти тоталітарного комуністичного режиму в своїй країні.

У Варшаві Мілоша тепло вітали польські літератори, а голова Спільки польських письменників навіть вручив Мілошові офіційну членську виказку, кажучи, що це символічний жест, який означає єдність розділеної польської спільноти. У Кракові, в Ягеллонському університеті відбулась чотириденна наукова конференція, присвячена творчості Мілоша. В конференції брали участь літературознавці з цілої Польщі і був присутній на одній з сесій Чеслав Мілош. У Люблінському університеті Мілош отримав почесний докторат.

Всюди Мілош зустрічався з видавцями своїх книжок і з бібліотекарями, які запевняли його, що подбають, щоб його книжки були на полицях кожної бібліотеки. І все це діялось на очах тієї комуністичної влади, яку Мілош проминяв на капіталістичну Америку.

Читаючи таке, стає просто заздрісно: Господи, і коли ж наші київські та еміграційні чиновники схаменуться й почнуть думати по-державницькому?

Коли нарешті перестануть вони служити чужим

Петро ОДАРЧЕНКО

УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ

(28)

2. Польонізми в мові американських українців (11)

Замість "бляшана *пушка* з консерв" (з п. *puszka od konserw*) треба казати: "консервна банка". Рідко вживане в українській мові слово "пушка" (зокрема в укр. думках) це те саме, що й літературне слово "гармата".

Замість вислову "*поборовий* плян президента" (з п. *robowoty*) треба казати "плян президента про *призов* до війська". Приклади: "Так жили вони, поки Петрусеві не прийшов час на *призов* іти: (Григ.). "Не моя черга на *призов* іти" (Соб.). "Він віз новобранців на *призовний пункт*" (Тют.). "Призовна комісія".

У реченні "Картер *предклав* Комісії *звіт*" краще треба відкинути польське слово "предклав" (з п. *przedkładać*) і замінити його українськими відповідниками: "*подати*", "*викласти*", "*подавати*", "*викладати*", "*здавати*", "*здати*", "*складати*", "*звітувати*". Приклади: Посли Брацлавського воеводства *складають звіт*" (Тул.). "Давати звіт про свою роботу". "К. *звітував* про свою роботу" (Ю. Янов.).

Речення "щоб не *псути детанту*" відповідає нормам польської мови, а не української. Український відповідник "псувати" (а не "псути"). Приклади: "Вона не хоче псувати собі репутацію" (Вільде).

Деякі автори забувають про існування українського вислову "а навпаки" і вживають мабуть ріднішого й ближчого для них польського вислову: "а *противно*" (з п. *przeciwnie*). Вони, можливо, не знають, що українське слово "противно" цілком відрізняється своїм значенням від польського вислову "а *противно*". Приклади: "Відчував, як по шкірі починає *противно* розтікатися колючий холод" (Стельм.). "Вітер *противний*, мокрий" (Л. Укр.). Отже слово "противний", від якого походить прислівник "противно", означає "дуже неприємний, огидний".

Дуже поширений польонізм-діалектизм "прирікати", "приречений" (п. *przysiężony*), "приречення" (п. *przysięczenie*). Ці польські слова вживаються в значенні українських слів: "*обицяти*", "*обицяний*", *обицянка*. Ось кілька прикладів такого помилкового вживання польських слів (і одно-

богам і виклинати одні одних? Коли вони бодай знімуть анатему з Володимира Винниченка, який відважився 60 років тому відвідати Київ, щоб переконатись, чи можливо й у нас поліпшити задуршливий суспільно-політичний клімат.

М. Д.

ночасно діалектизмів): "Базарко прирікав віддати усі сили...", "прирекли допомогу", "приречена сума", "американські приречення підтримки". По-українському треба казати: "Базарко обіцяв...", "обіцяти допомогу", "обіцяна сума", "американські обіцянки (зобов'язання) підтримки". Приклади: "Кармелюк почав виконувати свою обіцянку" (Куч.). "Турок обіцяв, що за два тижні поставлять мене на ноги" (Коц.). Українське слово "прирікати" означає *визначати кому-небудь якусь долю, засуджувати до чогось*. Приклади: "Вони карали цих людей, прирікали їх на смерть" (Скл.). "Гнат стояв серед хати, мов приречений до stratи" (Панч.). "Невже він відчував, невже розумів свою приреченість" (Збан.).

У реченні обмежилися до приземної тематики — два польонізми: синтаксичний — "обмежилися до", по-українському кажуть "обмежилися чим", і другий польонізм "приземної" по-українському: "буденною (звичайною) тематикою".

У польському значенні вживається слово "поважний" в такому реченні: (Радянський Союз) "усуває поважну перешкоду". По-українському кажуть: "велику перешкоду". Українське слово "поважний" не вживається в значенні "великий". Значення українського слова "поважний" такі: 1. Людина, яка заслуговує поваги, пошани; 2. людина, яка відзначається вдумливістю, серйозністю; 3. людина, сповнена гідності; 4. людина авторитетна. Приклади: "І стали вони поважними хазяїнами" (П. Мирн.). "Його гарне лице стало поважним і серйозним" (Фр.). "Діди по-малу переходять до поважної розмови" (Вас.).

Замість польського вислову: "Громада *prosperuje*" (п. *prosperować*) треба казати: "...*процвітає, живе в достатку, досягає успіхів, досягає добробуту*". Приклади: "Козакуйте ж, процвітайте, та й нам слави уділяйте" (Кул.). "Ремесло Хаїма процвітало..." (Фр.). "Жили ми при достатку" (Вовч.).

Два непотрібні польонізми засмічують таке речення: "Не можна собі уявити жадного правління на земській кулі (укр. "земній кулі") без хоча б позорів (п. *rozpoznósć*) фракцій (Уїр.: без удаваних фракцій) або "без удаваности фракцій". Отже, замість польського слова "позорний" (п. *rozognu*) треба казати "удаваний".

Не відповідають нормам української літературної мови такі польські вислови: "підземні рухи", "підземна організація" (п. *organizacja podziemna*). Українські відповідники: "підпільні рухи", "підпільна організація". Приклади: "С. працював у підпільній друкарні" (Смол.).

У реченні: "Виправа Карла XII на Україну покривала пляни гетьмана" слово "покривала" польонізм, який відповідає українському слову "відповідала плянам", "здійснювала пляни" і т. д.

Українське слово "покривати" вживається в багатьох значеннях, напр.: "Олена покрила плечі платком" (П. Мирн.), "Михайло покрив хижку соломомою" (М. Вовч.). "Земля Кобзаря там навіки покрила" (Гл.). Поморозь покрила нерухомі дерева" (Стельм.). "Аж чорна хмара чоло покрила" (Коц.). "Ніч покрий всі дороги" (Л.

Укр.). "Дощ покрив землю калюжами" (П. Мирн.). "Невеличкий рум'янець покрив її білі щоби" (П. Мирн.). "Щось намалює тут і покриє лишок видатків" (Коц.).

Дуже поширені польські часові звороти з прийменником "перед". Приклади: "перед роком" (п. *przed rokiem*), "перед трьома роками", "перед кількома місяцями" і т. д. Українські відповідники до цих польських зворотів такі: "рік тому", "три роки тому", "кілька місяців тому". Так само замість вислову "перед кінцем року" треба казати: "в кінці року". Приклади: "...але чомусь не так мелодійно, як два дні тому" (Панч.). "Цю пшеницю знали люди ще тисячі років тому" (Вол.).

Під впливом польської мови кажуть: "оборонятися перед переслідуванням" (п. *bronić się przed...*), "захищатися перед агресією", "охорона перед нападом", "врятувати перед більшовиками", "втікали перед німцями", "втеча перед ворогами", "втікають перед терором" і т. д. Всюди в цих прикладах і в подібних треба замість прийменника "перед" вживати прийменника "від". Приклади: "Іон захищався від неї..." (Коц.). (Конвалія) "захищалась від негоди" (Л. Укр.). "Рятунку не було вже їм од смерті пазурів залізних" (Сос.). "Агат рятує хазяїна від погоні" (Тул.). "...дрібнота рятувалась від хижаків" (Донч.). "Хлоп тікав на вільні землі, рятуючись од панщини" (Коц.). "Рятуючись від комарів, заробітчани взялися розкладати багаття" (Гонч.). "...наче тікав від кого" (П. Мирн.). "...швидко тікали від Вітчевої гори" (Скл.). "Чи втікав від кого?" (Н.-Лев.). "Ви не знаєте самі, що се втекло від вас..." (М. Вовч.).

Замість польського слова "грабунок" (п. *grabunek*), треба казати: "грабунок". Напр.: "По своїх далеких війнах граф причинився до грабунку" (Л. Українка).

Псують українську мову такі польонізми: "з рамени комітету", "з рамени його організації", "з рамени Старої Громади". Українські відповідники: "від імени", "з доручення". Приклади: "Від імени нашого літературного комітету" звертаюся до Вас з великим проханням" (Коц.).

Дуже засмічують українську мову різні слова чужоземного походження, запозичені з польської мови. Ці слова мають відповідники в українській мові, і тому немає ніяких підстав викидати з нашої багатой національної лексики прекрасні рідні українські слова й заміняти їх непотрібними чужими неоковирними словами. До таких чужих слів належать польські слова з приростком *re-*. Читаємо в газетній статті такий, наприклад, тяжкий для вимови і цілком непотрібний польонізм: "*реактивування комісії*" (від п. *reaktywować*). А чому не сказати рідною мовою: "відновлення діяльності...". Або таке речення: "Черговою *ревеляцією* був виступ оперного співака". А чому не сказати своєю мовою, зрозумілою всім читачам: "черговим номером був виступ оперного співака, що справив велике враження...". Або: "черговою сенсацією...".

Далі читаємо: "В їхніх квартирах переведено *ревізії*". А чи не простіше сказати: ...зроблено

трус". "Може, Гаммерштейн схоче робити трус по всіх домах..." (Франко). В українській мові слово "ревізія" вживається в іншому значенні, в значенні перевірки діяльності підприємства, установи, організації. Наприклад: "Мировий зайшов у волосну управу і почав ревізію" (Н.-Лев.).

Один український мовознавець, що приїхав із Польщі пише: "І. З. віднісся (рус.!) до цього харківського апострофа з резервою" (польонізм!) — (з п. z rezerwa). Інший автор пише: "С. з резервою ставиться до демократичного устрою". Замість цього польського слова треба казати: "стримано", "обережно", "з сумнівом".

Дуже поширені вислови: "Резигнація Венса" (п. rezugnacja), "вимагали резигнації", "резигнація зі советського громадянства", "уряд зрезигнував". По-українському кажуть: "Відставка Венса", "вимагали відставки (димісії)", "відновлення від радянського громадянства" (зречення...), "уряд подався на димісію". (Див. Рос.-Укр. Сл. Ред. С. Єфремов. Том 3. 1927, стор. 135). Приклади: "Та й на Україну повернено з одставкою" (Шевченко). "А сказали бери відставку — взяв" (Гонч.). Відставка уряду. Іти, піти, подати у відставку.

В українській мові є слово "резигнація". В словнику воно подано з позначкою "книжне", "застаріле". Воно означає цілковиту покірливість долі. Приклади: "Виснажені болем, наші нерви отупіли, ми... з тупою резигнацією чекали ранку" (Фр.). "Сидів (Сидорчук) на лаві... із страдницькою резигнацією в усій своїй позі" (Ю. Бедз.).

У реченні "...улюблене рекреаційне заняття" — польонізм "рекреаційне" відповідає українським словам: відпочинкове, для розваги. Українське слово "рекреація" — це застаріле слово, воно раніше вживалося в значенні "канікули", "вакації".

Без польського словника не можна зрозуміти таке, напр., речення: "Ресентименти можна темперувати". Перше польське слово означає "незадоволення", "ворожість", а друге — "зменшувати", "стримувати", "угамовувати", "заспокоювати", "стишувати".

В українській мові "темперація" і "темперувати" належать до спеціальної музичної термінології. "Темперація" — це точно встановлена кількість тонів та їх співвідносність за висотою в музично-звуковій системі. "Темперувати — здійснювати темперацію" (СУМ, X, 71).

В польському, а не в українському значенні вживається слово "реституція" в такому реченні: "борються за реституцію капіталізму". Український відповідник — "відновлення". В українській мові слово "реституція" вживається лише як термін юридичний або термін біологічний, і це слово означає "повернення за мирним договором майна", "повернення кожною з сторін усього, що вона одержала за договором, який згодом визнано недійсним", а також "здатність живого організму відновлювати втрачені частини" (СУМ, VIII, 515).

Чужі українській мові й такі звороти: "без жадних рестрикцій", "суворі рестрикції" (п. restrukcja).

Українські відповідники до цих чужих слів: "обмежень", "обмеження".

Дуже часто доводиться читати такі речення й звороти: "Він повідомив речників голландської оркестри", "речники міської управи", "речник Білого Дому", "речники Державного Департаменту", "речники уряду" (п. rzecznik). Українські відповідники: "представник", "представники".

Українське слово "речник" має цілком інше значення: це не представник якоїсь організації, чи міністерства, чи уряду, а *поборник, пристрасний захисник, виразник якоїсь ідеї, світогляду, напрямку, руху*. Наприклад: "Речником нової епохи став Шевченко". "Котляревський виступив речником передових ідей свого часу".

Замість "реченець вигасає" треба казати: "Термін закінчується (кінчається, виходить, минає)". Однакове значення має також слово "строк" і слово "реченець". Приклади: "Зменшення строку військової служби" (Н.-Лев.). "...як крайній термін — визначаю два місяці" (Коц.). "Строк (термін) його наймам виходить на Івана" (Акад. Рос.-Укр. Сл., т. 2, вип. I, 1929, ред. Ганцов, Голоскевич, Ніковський, акад. Кримський, 1929, стор. 209). "Термін векслеві виходить завтра" (там же). "Реченець умовленої сплати вже минує" (Фр.). (У Сл. Укр. Мови слово *реченець* має позначку: "застаріле"). "Надійшов реченець виїзду до війська" (Ков. 1960 р.).

Слово "вигасати" в українській мові означає — "переставати горіти", "ослаблятися". "Люлька вигасла" (Кобр.). "Вигасле вогнище" (Л. Укр.). "Вигаслі очі" (Ірч.). "Згадка про нього не вигасне..." (Фр.).

(Далі буде)

3 УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ В АВСТРАЛІЇ

Славетний піаніст Роман Рудницький прибув з Америки до Австралії на запрошення Асоціації музик і протягом липня з великим успіхом виступав по різних містах. У Мельбурні, на запрошення Союзу Українок. Р. Рудницький дав концерт в Українському Народному Домі. Українці Мельбурну вперше побачили такого незвичайного майстра музики. Два роки тому Роман Рудницький на фестивалі в Москві презентував Америку. Московська влада спершу не дозволила йому поїхати в Україну, землю його батьків, але після концерту в Москві йому дозволили не тільки відвідати Україну, але й дати концерти в Києві та Львові.

Після концертів у Сіднеї, Мельбурні та інших містах музичні кола запросили Романа Рудницького за два роки дати знову концерти в Австралії.

Літературний вечір, присвячений новій збірці поезій Ліни Костенко **"Неповторність"** після Сіднею, відбувся 26-го липня також в Українському Народному Домі в Ессендоні, заходами Літературно-мистецького клубу ім. Василя Симоненка в Мельбурні. Доповідь прочитав голова клубу Дмитро Нитченко, а супровідні поезії читали члени клубу: Ірина Залеська, Зоя Когут, Боженна Кова-

ленко, Анастасія та Неван Грушецькі, Юрій Михайлів, Мих. Підріз та Вол. Каспенкович.

Тепер Клуб готується відзначити 15-річчя свого існування влаштуванням авторського літературного вечора.

Прес. реф. Літературно-мист. клубу

АРХІТЕКТУРНА ВИСТАВКА В МЕЛЬБУРНІ

Нещодавно на околиці Мельбурну, в Українському Народному Домі в Ессендоні, відбулась велика виставка архітектури українських церков. Виставлені численні фотографії, моделі та ескізи виготовив знавець цієї справи, покійний уже інж. В. Жук. Виставка була організована заходами Української Громади Вікторії. Виставка, проте, не обмежувалась архітектурою українських церков, а охоплювала різні ділянки нашої історії й культури. На виставці можна було побачити також портрети князів, гетьманів, печатки гетьманів, зброю, військовий і цивільний одяг різних періодів історії, браслети, сержки, золотий гробінь та інші вироби, знайдені при розкопках могил, що є свідками 4-3 стол. до Різдва Христового.

Виставку відвідали не тільки дорослі, а й деякі школи привезли своїх школярів. Ці експонати — велика праця, все підготовлене фахово, з великим знанням історії, архітектури й культури українського народу.

Численність експонатів та ґрунтовне опрацювання путівника бачимо і з того, що він має 60 сторінок з детальними поясненнями до кожного експоната. Виставка тривала 9 днів. Була вона організована і в інших містах Австралії. Було б корисно, щоб її побачили й по інших країнах нашої розселення.

РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ ДМИТРА ЧУБА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Мельбурнський тижневик "Адвокат" за 25. 6. 1981 р. подає рецензію на дві книжки українського письменника Дмитра Чуба, які були перекладені на англійську мову: "Новогвінейські враження" і "Так, оце і є Австралія". Автор рецензії Дж. Пітерсон пише:

"...Обидві книги відзначаються ясністю вислову і простотою стилю так, що їм можуть позаздрити багато авторів, народжених уже в англослов'янському оточенні. Дм. Чубові було вже 43 роки, коли він вперше ступив на наші береги.

Я прочитав "Новогвінейські враження" спочатку, бо ця книга першою потрапила мені до рук. Я знайшов її надзвичайно цікавою книгою.

...Книга розповідає про такі сторони подорожувальних і замешкувальних умов, на які небагато австралійців звернули б увагу.

Підзаголовок вказує на виняткову спеціальність книги. Миклухо-Маклай мав українських предків і є знаний як дослідник Нової Гвінеї яких сто років тому.

Автор блискуче розбудовує і в'яже розповідь про Україну. Папуа Нову Гвінею і Австралію в одну цікаву й інформативну картину.

Можливо, що ця книга заінтригувала мене за-

надто і я покладав перебільшені сподівання на другу, про Австралію...

Ця книга подає важливі речі — перші, безпосередні враження освіченої і спостережливої, дорослої людини, яка прибула сюди 1949 року. Багато того, що тоді було щоденною бувальщиною, тепер уже більш не існує. Добре мати такі речі занотуваними...

Обидві книги чудово видані і заілюстровані. Обкладинки кольорові, привабливі і милі на погляд".

ДРУГА ЕКОНОМІЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ В ГАРВАРДІ

25 і 26 вересня 1981 року відбулася в Українським Науковим Інституті Гарвардського Університету друга економічна конференція. В її програмі була аналіза праць українських економістів-науківців і з'ясування обсягу їхнього вкладу в економічні й споріднені науки. Автори, яких праці будуть аналізовані: М. Туган-Барановський, Є. Слуцький, П. Лященко, М. Птуха, Р. Роздольський, В. Голубничий та сучасні математичні економісти в Києві.

У конференції взяли участь учені з різних країн світу — США, Канади, Англії, Німеччини, Італії, Швейцарії. Це наглядний доказ, що завдяки таким конференціям українська проблематика стає щораз частіше предметом світової науки.

Перша конференція присвячена проблемам української економіки, відбулась в 1975 році і її матеріали вийшли окремою книжкою у видавництві Прагер, 1977, під наголовком "Україна в системі СРСР — економічний біланс". Книжка дістала прихильні рецензії в низці професійних журналів у Північній Америці й Європі. Знайшла вона теж відгук і в Україні, де такі відомі історики як Ю. Кондурфор та Л. Нагорна, як також економіст В. Засанський, як можна сподіватися, обвинувачували авторів цієї збірки у "перекручуванні дійсності та тенденційності".

Вже почалися приготування до Третьої економічної конференції, яка повинна б відбутися в 1985 році й яка розглядатиме вибрані аспекти економічної історії України.

Ще можна набути книжку

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО

на доброму папері, 25 фот,
у твердій оправі.

Ціна книги 12.75 дол., включно
з пересилкою.

Книга має 680 сторінок,

Поштові перекази або чеки
виписувати на "НОВІ ДНІ".

ВОНО ТЯГНУЛОСЯ МАЙЖЕ 3 РОКИ

МИ НЕ МОЖЕМО ЙОГО ТЯГНУТИ ДАЛЬШЕ

Вам не потрібно нагадувати, що майже все коштує набагато більше тепер, ніж коштувало 3 роки тому назад — час останнього збільшення ціни на поштові послуги.

Але чи ви можете уявити собі, на скільки зросли оперативні кошти для поштової системи, яка обслуговує другу найбільшу країну в світі?

Кошти оперування і виконання нашої величезної транспортної сітки, кошти істотного устаткування і кошти нашої робочої сили в основному зросли всі.

Незважаючи на наші найбільші намагання, з'єднаний ефект цих збільшених оперативних коштів привели пошту Канади до пункту, де немає вже фінансових ресурсів, потрібних для того, щоб іти важливими кроками, щоб покращити обслуговування.

Деякі кроки, які ми хочемо здійснити, такі: **ввести більш широкий контроль якості**, домагаючись більш стійкої поштової послуги в межах Канади.

Забезпечити новий процес-монітор, котрий підвищить надійну обслуговування.

Збільшити доставку листів всередині багатьох спільнот, щоб забезпечити більш удосконалену обслуговування.

Збільшити придатність спеціальної поштової послуги, такої як термінова пошта, спеціальна доставка і електронічна пошта.

Здійснити позитивну дію

Як тільки Канадська пошта стане публічною корпорацією, вона буде мати нагоду вільно оперувати як більш відповідний і ефективний бізнес, і з часом

перестане бути субсидіюючою рукою уряду з його впливаючим тягарем для податковців.

Але жодний бізнес не може бути здоровим і ефективним, якщо він не визнає і не прийме економічну дійсність в котрих він мусить функціонувати.

А теперішня реальність є та, що існуючі поштові оплати не відображають коштів, які втягнули б канадську поштову обслуговування в такий стан, який би повинен бути.

З цієї причини Канадська Пошта плянує здійснення нових поштових оплат на початку наступного року.

Деякі з цих запланованих коштів ви можете побачити в наступній таблиці:

Лист 1-ої класи в Канаді 0.30 кг —	\$0.30
Лист 1-ої класи до Америки 0.30 кг —	\$0.35
Пакунок в тому самому місті 1 кг —	\$1.10
Пакунок 1-ої класи Монреал-Ванкувер 1 кг —	\$3.35
Спеціальна доставка 1 долар плюс значок 1-ої класи	

Канадська пошта має державну відповідальність забезпечити найбільш надійну і удосконалену поштову обслуговування. Здійснення цих нових оплат необхідні, якщо податкові оплати будуть більш зрівняні з оперативними видатками... потрібних, щоб полегшити тягар дефіциту для податковців. І найбільш важливим з усього — потрібно дозволити канадській пошті стати завдяки кращій обслузі одною з кращих поштових систем у світі.

Канадська Пошта укладеними справами йде чесно вперед

Canada

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО М. КОЛЯНКІВСЬКОГО

Я не знаю, з яких міркувань редакція "Нових днів" передрукувала у ч. 4 за цей рік ваш репортаж "В столиці України", але читаючи його, я не міг позбутися думки, що читаю не "Нові дні", а "Вісті з України".

Мені, який усе своє свідоме життя прожив в СРСР і знає всю тамтешню дискримінаційну для українців ситуацію, ніяк не вкладається в голову, щоб український емігрант міг написати такий відверто проколонізаторський репортаж.

Лишивши на боці питання, чи личить українцеві взагалі відвідувати советські офіційні установи, коли в СРСР іде масове гоніння та переслідування українських патріотів, що чинять опір етноцидові, проаналізуємо, що ви пишете. Ось ваші слова:

"...Потім відбулася музична програма, заповнена виключно російською мовою і цією ж мовою виконувались більшість пісень. Виступали російською і Дмитро Гнатюк і навіть тріо бандуристок, одягнутих у полтавські строї. До речі, російською співало в Тернополі на концерті з нагоди "Дня учителя" і тріо дівчат, одягнутих у гуцульські строї".

Отже ви даєте яскраву ілюстрацію до тотальної русифікації, яку переживає Україна. Немає жодного сумніву, що цю русифікацію і етноцид українців підтримують і здійснюють вірні слуги імперіального Кремля — "урядовці" так званої УССР.

Яке ж ваше ставлення до цих перевертів-яничар?

"Побували ми оце в гостях в Україні. Багато кого ми знаємо і нас знають... Було чимало дружніх зустрічей з тими, що їх знаємо вже більше десяти років".

Цікаво, з ким же ви мали оті "дружні" зустрічі?

"Дуже теплою була візита в колишнього заступника ради міністрів УССР, а тепер заступника президента Академії Наук України — Петра Т. Тронька".

Так от з ким ви дружите! З прямим колябаном і вірним холоєм окупантів! І крім того, ви дезінформуйте читачів ще й тим, що називаєте Академію Наук УССР — як вона скрізь іменується в советській термінології — Академію Наук України. Цим ви хочете бажане видати за дійсне. Але читаймо далі:

"Влаштувано нам візиту і в екзарха Російської православної Церкви в Україні, митрополита Філарета".

Ще один друг. Уся російська православна Церква це агентурний відділ КГБ для велення пілпивно роботи серед західних Церков. А РПЦ в Україні ще й провідник колонізаторської політики Кремля на Україні. Всі відправи (за винятком

Галичини) ведуться російською мовою. Для задушення ж Заходу видається дуже мізерним ти-ражем "Вісник екзархату України".

"Були в нас формальні й неформальні візити в "Українському товаристві культурних зв'язків із зарубіжними країнами".

Такий букет ваших "друзів". Ні для кого не секрет, що так зване Українське товариство дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, це відділ КГБ, що веде підривну і пряму вербувальну роботу серед українців, які відвідують СРСР. Крім того, це "товариство" видає газету "Вісті з України", яке своє гадюче жало спрямовує проти українських патріотів в Україні та на еміграції. Оце так культура! Якби це справді було товариство, що здійснює культурні контакти, то чого ж тоді ця газета не можна читати громадянам України, тобто тим, що з ними нібито ці контакти здійснюються? Аж ні. Для "своїх" українців це видання закрите. "Свої" не повинні ні знати про еміграцію, ні підтримувати з нею ніяких культурних контактів. Усі культурні контакти здійснює КГБ під маркою Товариства Дружби. Он чим пахне таке миле вам Товариство.

Цікаво, про які культурні контакти йдеться, коли в Україні нищать усе національне українське? Якої культури там можна навчитися? Співати "Катюшу" під бандуру?

Але як ви — українець — можете зараховувати до своїх друзів окупантсько-кагебістське охвістя, яке саме і спричинилося до того, що одягнуті в гуцульські та полтавські строї дівчата співають чужих пісень? профанують рідну культуру?

Проти цієї практики боролись і борються — Ю. Бадзьо, В. Стус, М. Руденко, О. Мешко, Б. Ребрик, О. Попович, А. Михайленко, О. Тихий, М. Матусевич, З. Красівський, Є. Сверстюк, В. Чорновіл. Список цей складають сотні імен. І всі вони в ув'язненні, на засланні або у психлікарні.

Ви ж до своїх друзів зараховували не цих мучеників, а якраз тих, хто практику етноциду українського народу переводить у життя. Бо й Тронько, і Філарет, і кагебісти з Товариства "культурних" зв'язків усі слухняно виконують вказівки Кремля.

Заявляючи про свою "дружбу" і співпрацю з ними, ви фактично засвідчуєте свою співпрацю з окупантом.

Як Ви можете після цього звертатись до чесних українських емігрантів, апелюючи про допомогу на "культурні" цілі?

Уся ваша так звана культурна робота не може компенсувати тієї шкоди, якої ви завдаєте Україні самим лише тоном свого панегіричного репортажу. Адже ж ви виставляєте квіслінгівців та кагебістів сучасної УССР добрими, чесними і порядними людьми. Але вони такими не є. Це під-

ступні, жорстокі і криводушні холоуї, які в потрібну хвилину убирають овечі шкури, щоб сховати своє вовче нутро.

Невже ви настільки наївна людина, що цього не бачите?

Якщо ж ви людина твердих переконань і своїм замаскованим панегіриком засвідчуєте своє політичне кредо, то інакше як проколонізаторським його назвати важко.

24. 7. 1981

С. КАРАВАНСЬКИЙ

ВІДПОВІДЬ С. КАРАВАНСЬКОМУ

Ніягара Фаллс, 3 вересня 1981

Шановний Пане Редаткоре!

Дякую Вам за ласкаве ознайомлення мене з "Відкритим листом М. Колянківському" С. Караванського.

На нього можу сказати тільки те, що я не маю звички нав'язувати будь-яку кореспонденцію з невідомими мені людьми, які пробують мене зневажати. Про С. Караванського знаю те, що він не так то й давно виїхав з СРСР враз із своєю родиною на формальні виїздові папери.

В адресованому мені "Відкритому листі", побудованому на уривках і довільній інтерпретації мого минулорічного репортажу, я бачу спробу примусити мене робити заяви, які перешкодили б моїй, комусь невігідній, роботі. Таких намагань було вже багато і всі вони були та в майбутньому будуть неуспішними.

Микола КОЛЯНКІВСЬКИЙ

ВІД РЕДАКТОРА

ПРО ТЕ І СЕ

"Нові дні" передрукували репортаж Миколи Колянківського про сучасний Київ з тієї простої причини, що репортаж був добрий, насичений маловідомими на еміграції фактами й був без пропаганди, в якій, на жаль, потопає вся українська преса не лише "там", але й тут. Хто сумнівається в добрій якості репортажу М. Колянківського — хай уважно прочитає його ще раз.

Звичайно, якщо б ми бачили в цьому репортажі те, що "побачив" там п. С. Караванський, — "Нові дні" його не надрукували б. Не знаю, з яких міркувань і під чий вплив С. Караванський побачив "воду на млин советської пропаганди" навіть у фейлетоні Остапа Шулявського, надрукованому в березневному числі "Нових днів". Тож нижче даємо змогу і Шулявському відповісти на закиди п. Караванського, хоч щиро воліли б використати обмежене місце в журналі для конструктивної свіжої інформації. Вірю, що в майбутньому С. Караванський дасть спокій "Н. Д." і скерує свою увагу на ті українські ви-

дання, що систематично плекають мовну саламаху, культурний примітивізм, тематичну обмеженість, політичну безвідповідальність і згубну партійну нетерпимість. Критичних тем йому не забракне, щоб була тільки відвага...

Коли вже довелося "взяти слово", то скажу й те, чому не було в "Нових днях" оголошення про канадське турне "Хору і танцювального ансамблю". Чимало читачів напевно цього чекало. Волиняківського репортажу про вдалі виступи цього досі, мабуть, ніким неперевершеного ансамблю. Чимало читачів напевно цього чекали. Отже, не було й немає тому, що час не той. 60-ті роки канули в безодню. Признаюсь, що йдучи на концерт цього "ансамблю України", я чи не вперше за двадцять років подумав: а чи й справді не порвати б квитки і приєднатися до тих, що протестують. Тим більше, що протестуючі цим разом були поважні, не виявляли зайвих емоцій, а протестні летючки виразно говорили про те, що протестуємо не проти українського мистецтва й не проти хористів, музикантів і танцюристів з України, а проти безличної забреханої системи, яка за показом чаруючого українського мистецтва тут, хоче приховати нову хвилю загального нищення цього мистецтва та культури і їх творців там — "на нашій, не своїй землі".

Реклямна листівка ансамблю стверджує, що "Київ є місцем його осідку". На жаль, ані з листівки, ані з радянської преси я не міг довідатись, коли востаннє той "небувалий ансамбль" виступав у місці свого осідку чи в інших містах України та ще й з такою добірною національною програмою, яку привіз для нас — "відцепленців", "буржуазних націоналістів" і інших "ворогів народу". Запевняю, що як тільки "ансамблеві України" влада дозволить виступити з такою програмою також в Україні та в інших республіках СРСР, тоді я надрукую не лиш захоплюючий репортаж, але й ціле число "Нових днів" присвячу цьому таки справді небувалому ансамблеві. Зроблю це навіть тоді, як він додатково виконуватиме й "Калінку" та "російський народний танець", що їх для нас не виконував, хоч і заповідалось у програмі.

А втім, мабуть, даремне моє запевнення, бо ж редактором до того часу я не буду. Взагалі, повинен признатися читачам, що відколи забрали в мене мої "дорогоцінні" жовчні каміння, я ношуся з впертою думкою відійти й від редагування. Бо й справді — хіба може бути в наш час хтось добрим редактором, коли йому бракує жовчі?

Як би там не сталося, але я прошу співробітників надсилати "Новим дням" свої вартісні твори та свіжі статті також у будучині. Не присилайте тільки матеріалів на правописні теми (бо в нас запас на роки п'ять!), ані копій того, що посилаєте й іншим газетам.

Також Видавництво просить повідомити всіх передплатників, що нас не минула інфляція. Тому з Новим Роком річна передплата на "Нові дні" становитиме принаймні 15.00 дол., а ціна окремого примірника буде 1.50 дол. До кінця року адміністрація приймає передплату ще за теперішньою оплатою. Тож користайте з нагоди.

М. ДАЛЬНИЙ

ПРО "ДРУЖНІ БЕСІДИ" ТА "ДІЯЛОГИ" СВЯТОСЛАВА КАРАВАНСЬКОГО

Не зважаючи на те, що в "бесідах" і "діялогах" Св. Караванського (на сторінках "Свободи" й "Америци") читач знайде багато цікавого та корисного матеріалу, я особисто перестав їх читати ще з того часу, коли побачив у його статті дивні твердження про сл. п. Павла Вірського, ніби його аксамблю "витанцьовує на могилі української культури", що всі люди в Україні, які не сидять по тюрмах, а працюють в радянській системі, є зрадниками українського народу (а чей же працюють з конечности всі 50 мільйонів українців!), та що Оксана Петрусенко й Поліна Осипенко були мало що не коханками Сталіна і Сталін нібито знищив їх після того, як задовольнився чарами цих відомих жінок з України...

Коли ж заперечили такі нісенітничі деякі компетентні люди (Бараболяк, Повстак, Зозуля), С. Караванський не прийняв дискусії, як це нормально робиться у вільному світі, а навпаки, захвало заявив у пресі, що хто з ним не погоджується, той "лівий" і що "вони ніяк не можуть відірватися від комсомольців і комуністів". Після таких безпідставних обвинувачень і такого демагогічного підходу до дискусії, я особисто пошкодував, що С. Караванський закинув поезію, а взявся до політики, підтримуючи так званих "визвольофронтовців", які діють згідно з теорією, що "вся рота не в ногу, а тільки фельдфебель у ногу"... Тому до писань Караванського по "Дружніх бесідах" я перестав ставитися серйозно.

Я, мабуть, не реагував би й на "Діалог з рясноликим опонентом" (газета "Америка", 30 червня 1981), коли б його стаття не стосувалася мене особисто, як автора, та одного з найбільш заслужених журналів у діаспорі — "Нові дні". Мова про мою статтю (вірніше — фейлетон), де я висміював безграмотну рецензію професійно некомпетентного рецензента, який часто друкується в передовому українському щоденнику в Америці й понаписував багато нісенітниць, що можуть бути тільки образою культурному читачеві. Я також висміював одну з американських радіопередач на Україну, в якій диктор повторював нісенітничі автору статті. Я писав: — "Репортери ж, які не мають даних на те, щоб бути мистецькими критиками, мусіять обмежуватись сухими репортажами, про те, що вони бачать, чують і розуміють. Інакше вони роблять велику шкоду для мистецтва... заводять у блуд малокультурне українське громадянство в Америці, а всім тим, які слухають радіопередачі, транслю-

вані звідси на Україну, дають причину... думати, що ми всі на Заході є безпросвітними ідіотами".

Але, крім того, я між іншим зауважив, що "намагаючись писати "рецензію" про виставку, автор розповідає такий, як він виражається "трагічно цікавий момент" (скоріше анекдоту) з життя малярки: "Коли вона заявила поліції, що вона по-національності українка, то тоді КГБ покликало аж її батька, запитуючи, як це може бути, щоб уродженка Ленінграду була українкою?" І автор статті робить висновок, питаючись: "Чи можна б знайти більш вірцевий приклад на московський шовінізм".

Ми не сумніваємося в тому, що СРСР є фактично побудований на московському шовінізмі, але нам також відомо, що в СРСР є багато різних народів і національність кожного індивіда, — росіянина, українця чи, скажімо, якута — є зазначена в паспорті. Нам невідомо, скільки українців живе в Ленінграді, але в Москві їх є понад 2 мільйони, тобто більше ніж нас усіх разом в Америці. Судячи по цьому, українців мусить бути також багато і в Ленінграді, а тому, що по кількості населення українці є на другому місці в СРСР, нам тяжко собі уявити, щоб слово "українець", зазначене в офіційному паспорті, дивувало когось у КГБ чи в поліції". (Нові дні, березень, 1981).

Що ж пише про це С. Караванський в "Америці"? Його не турбує невігластво в нашій пресі на Заході, про яке говориться у фейлетоні, але він зосереджує всю свою увагу на "паспортний момент" і без усякої логіки будує свої твердження на засновках, які не стосуються ні теми, ні справи. Та, лихо не в цьому, а в тому, що він закидає мені, що я "прислужився советській пропаганді, котра зображує дійсність у вигідному для неї світлі". Гірше того, він намагається повчати редакцію "Нових днів", що вона "мусить консультуватися з тими, хто обізнаний з тамошнім життям та суспільними стосунками", і, що "у деяких редакціях під приводом того, що нема як перевірити факти, друкується пряме чи безпосереднє вибілювання советської колоніальної системи" і, таким чином "редакція тим самим лиє (?) воду на млин советської колоніальної системи".

Про те, що СРСР є колоніальною країною і що його населення складається з близько ста тридцяти більших і менших націй, колонізованих окупантом, знає кожна дитина в українській діаспорі. Але, на підставі власного досвіду маємо право твердити, що зазначена в паспорті національність кожного, нікого в СРСР не дивувала і не дивує. Здивувало б мабуть когось ідесь, якби, скажімо, білорус назвав себе "ватусі" чи назвою якогось іншого "кольоритного" племені. Безперечно, російські шовіністичні тенденції в змінюванні в паспорті національності трапляються, але натрапивши на рішучий спротив, такі тенденції зазнають поразки.

Сліпою ненавистю до всіх і до всього незалежності українській державі не здобудемо. Про це знає кожна нормальна людина. Ми на Заході маємо волю мати свої особисті думки і працю-

вати для спільного добра під спільним знаменником спільних інтересів. Лиш певна верства демагогів нехтує цим принципом, закидаючи всім: ага, ти зі мною не погоджуєшся, — ти лівий", значить "зрадник народу".

Ця певна верства демагогів, а з ними, на жаль, і С. Караванський, гвалтує українське громадянство у спосіб відомий в СРСР. Приміром, хтось висловить там з приводу чогось своє незадоволення, то відразу почує від сексота: — "Ти что (трам-та-ра-рам!), протів советской власті?" І людина мусить припинити...

На моє твердження про малу ймовірність, щоб слово "українець" в паспорті дивувало когось в КГБ, С. Караванський безглуздо обвинувачує мене в тому, що я цим нібито "прислужився советській облудній пропаганді", що я нібито "вибільюю советську колоніальну політику". А, от, коли б я твердив, що слово "українець" у паспорті ЗДИВУВАЛО КГБ, то тоді Караванський вважав би мене ворогом "советського колоніялізму"... Воістину — шедевр логічного мислення!

С. Караванський має манеру розповідати анекдоти у своїх статтях. Це спонукає мене також нагадати відому анекдоту з СРСР. У коридорі комунальної квартири зустрічаються дві сусідки — одна одну питає: "Маріє Петрівно, ви що, нездужаєте?" "А. чому ви гадаєте, що я нездужаю?" — "Тому, що сьогодні вранці я бачила, як з вашої квартири вийшов молодий лікар". Та відповідає: "Горпино Іванівно, я бачила, як з вашої квартири вийшов молодий офіцер, але це не означає, що почалася війна!"

Серйозно говорячи, хочеться запитати пана Караванського:

А на чий млин він "лиє" воду, і кому це на користь?

Остан ШУЛЯВСЬКИЙ

ВИПРАВЛЯТИ ЧИ НЕ ВИПРАВЛЯТИ

Вельмишановні!

Дозвольте висловити Вам признання за те, що в "Н. Д." ч. 3 (373) за березень 1981 ви передрукували пару поезій Шевченка. Тільки чому це Ви вжили назву місяця "ноябрь", тоді, як року 1981 в українській мові зобов'язує назва ЛИСТОПАД?

Може з пошани до оригіналу Шевченка? Тому дозвольте поцікавитися, чому ж Ви не шануєте "жидів" у оригіналах Шевченкових творів, а перейшли на російське "еврей"?

Дуже цінна, цікава стаття Г. Гагарина: про посів і т. д. в Україні, але в ній є специфічне советське означення України. В Україні пишуть СССР — це Батьківщина, а Україна, це лиш республіка, в роді якоїсь області тощо, тому при численних повтореннях там уживають лиш республіка, а не Україна. Автор Гагарин користався советськими матеріалами, тому і в нього зустрічаємо советський спосіб вислову, замість по Україні, в республіці, а в якій республіці?

Це вже Ваш недогляд і його треба було виправити, не здається Вам?

Бувайте здорові! З пошаною—

Г. Гордієнко, Філадельфія

Шановний Пана Гордієнко!

Ми шануємо "жидів" в оригіналах Шевченкових творів і ніде не виправляли їх на сучасне "еврей". А "ноябрь", мабуть, таки треба було змінити на листопад.

Щодо того, що в Україні часто пишуть "республіка", а не Україна, то Ви не маєте рації. Там кожний читає розуміє, що республіка в даному контексті означає українську республіку чи Україну. Так, як кожний поляк розуміє, що "жечпосполіта" це те саме, що й Польща.

РЕД

ЗВІДОМЛЕННЯ ПРО БАБИН ЯР ПАРК У ДЕНВЕРІ

Подаємо до відома, що офіційне відкриття парку-пам'ятника, яке мало відбутися 4-го жовтня цього року, з нагоди сорокової річниці початку масових убивств у Бабиному Ярі біля Києва, перенесено на весну 1982 року. Причиною відкладення дати відкриття парку є технічні проблеми, зв'язані з будовою парку (місто не встигло виконати всіх намічених праць), а передусім брак часу на вирізблення усталених написів на гранітних брилах.

У справі написів ми мали знову несподівані розходження й непорозуміння з представниками організованої жидівської громади нашого міста. Вкінці, на останній зустрічі, що відбулася 28-го липня цього року, досягнуто повну згоду й корисний для нас зміст написів.

Під час дискусій і нарад виявлено багато спірних українсько-жидівських проблем у дусі взаємної толеранції та співпраці. Вони матимуть позитивні результати в найближчій будучині, бо нині Денвер являється єдиним містом у цілому світі, де дійсна співпраця обох народів дає конкретні висліді, а саме будову спільного меморіального парку.

Згідно з пляном, праці в парку виконані містом майже на 90%. А саме: поставлені на призначених місцях гранітні брили, засаджені сто дерев райських яблунь, поставлений символічний міст, зроблений і засіяний травою природний амфітеатр, проведені доріжки, вода й електрика. Будуються дві паркові площі й ще додаткові доріжки та розробляються пляни на запроєктований магнітофон.

Треба підкреслити, що Бабин Яр буде мати зовсім інший характер від звичайних парків з квітами, травою, деревами та лавочками. Він, крім намічених і затверджених містом споруд, буде мати первісний дикий характер, що нагадуватиме Бабин Яр біля Києва.

З нагоди цього звідомлення подаємо до загального відома висліді нашої збіркової акції й ще раз висловлюємо щирі подяку усім нашим жертворцям, котрі своїми датками вможливають нам довершити це небуденне діло.

Загальна сума збірки на сьогоднішній день ви-
носить \$38.091.84. Ця сума складається з таких дат-
ків, якщо поділити їх:

Америка	\$25.199.74
Окремо Денвер	\$11.221.10
Канада /канад.	\$ 1.186.00
Європа	\$ 485.00

Разом \$38.091.84

Хоч ми перейшли намічену первісну суму
\$25.000.00, то приходиться ствердити, що вона вия-
вилась невисплатною на вплату до міста, кошти
магнітофону, кошти, зв'язані з відкриттям парку та
видання запланованої книжки про наш "Бабин Яр",
що до неї вже пильно збираємо матеріали й свід-
чення.

Тому наша збірка продовжується й ми дозволимо
собі просити всіх тих, що ще не мали змоги до
неї включитися, виконати свій обов'язок супроти
тих, що загинули з рук німецьких окупантів під
час другої світової війни.

Рівночасно просимо всіх тих, що мають докумен-
ти про німецькі звірства в Україні або особисті пе-
реживання з тих часів, скомунікуватися з Юрієм
Мошинським на таку адресу:

George Moshinsky
2111 East Dartmouth Avenue
Denver, Colo. 80210, USA

Грошові датки просимо плати:

Ukrainian Congress Committee of America Inc.
Babyn Yar Fund
UCCA, Denver Branch
2279 S. Sable Blvd.
Aurora, Colo. 80013, USA

За Комітет Бабин Яр Парк:
Іван Стебельський (голова)
Юрій Мошинський (секретар)

Вельмишановні Панове!

Забарився з висилкою належності за передпла-
ту "Нових днів" і прошу вибачення.

Вирівнюючи зобов'язання, шлю чеком 150.00 дол.
як належність за 1981, теж як передплату на 1982
рік, а решту на Ваш пресовий фонд.

12 липня 1981 р.

З поваженням

Юрій Кравчук

Вельмишановний Пане Кравчук!
Вибачаємо і щиро дякуємо.

Редакція і адміністрація

"ВБИВАЮТЬ СВОЮ ГІДНІСТЬ"

Відомо, що талановитий поет Максим Риль-
ський, заради збереження життя, свого часу оспі-
вував Сталіна, чим наводив тінь на свою гідність.

Але в тому, що на поневолений Україні створені
окупантом ненормальні умови життя духовно калі-
чать українських людей, дива нема. Натомість, ве-

лике диво, коли наші брати і сестри, які перебу-
вають на чужині і мають кращі можливості для
зберігання людської гідності, в багатьох випадках
гублять її.

Фальшування минулого й сучасного, неназивання
речей власними іменами, приписування благород-
ності й правильності тим, хто їх не заслуговує,
— це ті "солідності", що їх треба поборювати. До
цієї категорії відноситься й стаття Ніни Марченко
"За Україну з усіма і для всіх", що її надруковано
в 29-му числі лондонської "Української думки".
Хоча авторка й обдарована словом, але, на жаль, у
названій статті вона його не використовує для до-
бра справи.

Приводом для написання статті Ніні М. послужи-
ло відзначення в Лондоні акту, проголошеного у
Львові 30-го червня 1941 року. (До речі, про львів-
ський акт в центральних областях України люди
нічого не чули й не знали, там більше сподівалися
прибуття уряду Винниченка).

Оспівуючи названий акт, що роз'єднав у склад-
них умовах навіть народ Західної України, Н. М.
пише: "Щоб наші почуття не поросли мохом та
щоб еміграційне поле не вкрилося стоячими боло-
тами, в яких можуть розкошувати тільки жаби, ми
змушені штучно створювати моменти піднесення".

Але ж на такий штучно-духовний їжі, що її да-
вали під час "піднесення" в Лондоні, українську
справу в світі не зрушиш.

Після наведення слів, сказаних Ярославом
Стецьком, "Ми боремось за Україну разом з усіма
і для всіх", Ніна пише: "Замість творити "паш-
ківські республіки", які окрім роздрібнення на-
ших сил нічого доброго нам не приносять, повин-
ні б приєднатися до більшості, творячи таким чи-
ном суцільне забароло супроти ворога".

Як бачимо, Ніна Марченко з філософією "біль-
шості" впоралась на "відмінно", але логіку, ро-
зум і правду зігнорувала, поклала їх під ноги і
топчеться по них. Чи це не знущання над своєю
гідністю?

Дмитро ЗАБРОДА, Англія

ВИСТАВКА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА В АНГЛІЇ

Від 5 до 7 червня цр. відбулася в Манчестері ре-
презентативна виставка українського образотвор-
чого мистецтва, на якій було виставлено 80 експо-
натів з малярства, різьби, скульптури та інших
видів мистецтва. На виставці були зареєстровані
своїми творами такі відомі українські мистці,
як В. Боровиковський, Ол. Новаківський, І. Труш,
Ол. Грищенко, Ол. Глушенко, М. Дмитренко, М.
Мороз, Л. Гуцалюк, І. Бельський, О. Мазурик, О.
Кульчицька, Я. Гніздовський та інші.

Жаль, що ця виставка тривала тільки три дні, що
не показано її і в інших містах Великобританії, а
ще прикріше, що відбулась вона не в одній з ми-
стецьких галерій, а в невідповідній для цього залі
СУБ.

ВІРА ПАВЛІВНА НЕЧАЙ

(1920-1981)

У суботу 9 травня 1981 р. рознеслася сумна вістка з монреальської лікарні про відхід у Вічність, після тяжкої недуги, Віри Павлівни Нечай.

Ця вістка схвилювала і залишила в глибокому смутку не лише родину — чоловіка Осипа, синів

Віра Нечай

Михайла й Олесь-Данила, невістку Ірину, сестру Варвару, брата Гліба Радченка, — але і всю українську колонію Монреалю.

Віра Павлівна народилась 5. 10. 1920 року у свідомій і релігійній родині Павла і Євдокії на Полтавщині. Була студенткою Інституту в Харкові, коли навчання перервала війна. За відходом німців на захід була з родиною примусово евакуована й опинилась аж у Австрії з мамою, сестрою і братом. Батько був заарештований в 1929 році і згинув за УАПЦеркву.

В Австрії, в Зальцбурзі вона тяжко працювала на військовій фабриці, а після війни працювала у видавництві "Нові дні" П. К. Волинця. Там же і познайомилась з майбутнім чоловіком Осипом Нечасом і, прибувши з родиною до Канади в Монреаль, вже в 1950 році вийшла за нього заміж.

Віра Павлівна була свідомо українка, інтелігент-

на, релігійна, особливо віддана своїй Українській Православній Церкві, і разом зі своїм чоловіком та дітьми були вельми активні на церковній та громадській ниві. Вона віддано працювала вчителькою в Рідній школі при Громаді св. Покрови та в Союзі Українок Канади, де була головою. Була вчителькою і при соборі св. Софії та секретарем Управи Громади. Була доброю мамою і дружиною — мила, товариська, гостинна і жертвенна та, тому мала загальну пошану. Віра Павлівна вклала багато праці зі своїм чоловіком і дітьми для Громади св. Покрови і св. Софії.

Панахиди відбулися 10 і 11 травня в похоронному заведенні "Делар". Правив о. Ігор Куташ, настоятель собору св. Софії, а чин похорону (12-го травня) виконали у соборі о. Ігор, о. протопресвітер Єпіфаній Чижів, диякон Євген Рудич і Юрій Бацадир. На панахидах відповідне слово сказав о. Ігор, а від Громади св. Покрови А. Степовий, а в Соборі — о. Ігор і о. Єпіфаній. Співав збірний хор під диригуванням Івана Козачка, Василя Волощука і м-ра Василя Гирича.

Похорано покійну на цвинтарі Монт-Роял, близько могил мамі. На поминальному обіді зі споминами виступали о. Ігор, о. Єпіфаній, о. Євген, сот. Б. Панчук, Галина Синишина і Віра Вусата. Чоловік Осип Нечай подякував усім за відвідування хворої, за вінки, пожертви та за участь у похороні. Син Олесь-Данило схвилював багатьох своїм зворушливим словом про свою маму.

Присутні склали на нев'янучий вінок на іконостас собору св. Софії понад 2.000 дол., одну тисячу пожертвував Осип Нечай. Похорони були величаві заслужені покійній Вірі.

Нехай Господь оселить її душу в своїх оселях небесних.

А. С-вий

ВІДБУВСЯ XXII КОНГРЕС СУСК

Українські біженці з Східної Європи, українознавчі науки й нові можливості для розвитку української культури в Канаді були головними темами дискусії на XXII Конгресі Союзу Українського Студентства Канади (СУСК), який відбувся в Торонто 27—30 серпня 1981 р.

На голову СУСК обрано Юрія Самоїла з Едмонтону, куди й перенісся осідок Крайової Управи.

Конгрес відбувався під гаслом "Синтеза", що й віддзеркалювалося в семінарах. На першій сесії д-р Роман Петришин, соціолог, накреслив історію українського поселення в Канаді та сучасні розвиткові тенденції в нашій громаді.

Однією з найпопулярніших була сесія про Комітет Українців Канади і потрібні зміни в його структурі. Давид Лупул, співробітник газети "Студент", представив історію КУК у світлі розвитку української політичної думки і потреб канадської внутрішньої політики. Він висловив думку, що в українському житті в Канаді треба відновити радикальну (не конче соціалістичну) течію, що її в Галичині представляли Іван Франко й Михайло Павлик. Конгрес згодом ухвалив резолюцію, яка

зобов'язує нову управу покликати комісії з осідками в Едмонтоні й Торонто для створення нової концепції для КУК і нав'язування контактів з іншими організаціями.

Цікава була сесія про стан українознавчих студій в Канаді. Проф. Богдан Кравченко (Едмонтон) зreferував свій дослід на цю тему, який показує, що число студентів українських предметів помітно зменшилося в роках 1978-1980. Ця тенденція особливо загрозлива в Східній Канаді, де існує небезпека, що українознавчі студії взагалі будуть зліквідовані в декількох менших університетах. Професор Кравченко і проф. Карп'юк (Вотерлу) подали деякі вказівки, як цьому можна запобігти.

Сесія про "четверту імміграцію" виявилася особливо актуальною. Пан Богдан Микитюк, голова Канадсько-Української Імміграційної Служби повідомив присутніх, що до Відня прибула група молодих українців з Польщі, які відлучилися від автобусної молодіжної прощі до Риму. Їм в Австрії дали право політичного азилу, і тепер ці 40 осіб, між ними багато студентів, чекають на нагоду виїхати за океан. Конгрес зобов'язав СУСК фінансово й морально підтримати акцію КУІС за спровадження біженців до Канади.

Остання з циклу тематичних сесій, спільна дискусія п. н. "До синтези", була бурхливішою ніж решта конгресу. Після доповіді проф. Юрія Божика (Торонто), в якій він закликав студентів не перейматися занадто застарілими громадськими структурами, а активно працювати над вартісними місцевими й крайовими проєктами, розвинулася досить гостра дискусія довкола питання ролі мови у формуванні культури й збереженні етнічної ідентичності українців та соціальної структури української спільноти. Проф. Божик закінчив дискусію, стверджуючи, що "Перед нами багато дозроблення. Берімося до праці"

ОГОЛОШЕННЯ

ХОРОШИЙ ХЛОПЕЦЬ

(Дехто каже "дуже добрий", але не всі)

Шукає наречену, може жити всюди і за морями. У віці 30-38 років, може бути дівчина або жіночка. Люблю темних і ясних. Так що не бійтесь, не соромтесь.

А ти хто такий, питає? Та я, та я хлопчина високий, чорнявий, стрійний (це люди кажуть), веселий (це я кажу і дехто з людей), роблю як дурний, не знаю чому. Кубельце вже давно є, а роблю. Може вже наречена буде стримувати. Скільки мені, питає? Ой-ой, не робить цього (мені також соромно, як Вам). Ну, як уже так тиснете, то скажу: вже стукнуло чотири з гаком (великим), але ще — кажуть люди — молодо виглядаю. Чуточку до соковитої дотикаюсь, але не часто. Чи курю, питає? Так, на жаль, але буду кидати. Живу в Австралії. Як відваги наберетесь — пишіть на дві (і більше) сторінки (кожній відповіді) до редакції "Нових днів" для Г. Вони мене там знають і листи перешлють.

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ ВИДАВНИЦТВА "НОВІ ДНІ"

Борисюк, Австралія	\$42.82
проф. М. Муха, Вестон, Канада	25.00
проф. А. Степовий, Монреаль, Канада	18.00
пані О. Лисик, Ошава, Канада	17.00
С. Л. Терещенко, Ріджвуд, США	10.00
Г. Масляк, Австралія	8.51
А. Наконечний, Австралія	8.16
Г. Литвин, Торонто, Канада	8.00
Л. Ломиш, Данкер, США	8.00
В. Лавута, Віловдейл, Канада	8.00
пані Г. Гриценко, Вест Лос Андж., США	8.00
С. Кабашний, Торонто, Канада	8.00
Д. Кіреєв, Чикаго, США	8.00
пані А. Федорак, Боффало, США	8.00
А. Дібривний, Австралія	6.79
Ф. Миколаєнко, Австралія	6.36
М. Тихонов, Ляшін, Канада	6.00
Г. Шевченко, Австралія	4.96
В. Гаркун, Кантон, США	3.00
Г. Гриценко, Вест Рокеб, США	3.00
пані А. Негрійко, Клівленд, США	3.00
Ф. Бромонт, Австралія	3.00
М. Матула, Мейплвуд, США	3.00
І. Байрачний, Міссіссага, Канада	3.00
О. Штихно, Ляшін, Канада	3.00
пані Ч. Шерстюк, Рівер Фер, США	3.00
І. Данковський, Гемден, США	3.00
П. Макогон, Торонто, Канада	3.00
С. М. Тим'як, Гамільтон, Канада	3.00
С. Папуга, Едмонтон, Канада	3.00
В. Несторович, Детройт, США	1.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Ф. Миколаєнко, Австралія	3
А. Дібривний, Австралія	1
Л. Яцкевич, Філядельфія	1

Спасибі всім за допомогу.

Редакція і адміністрація "Нових днів"

УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ НА КОНГРЕСІ НАЗВОЗНАВСТВА

У кінці серпня ц.р. відбувся в Мічиганському університеті (Анн Арбор) XIV-ий міжнародний конгрес назвознавців. У конгресі взяли участь також українські науковці: проф. Ярослав Рудницький (Монреаль), д-р Ганна Власенко-Бойцун (Маямі) і проф. Яр Славутич (Едмонтон). З України цим разом не дозволили приїхати нікому. Цікаво відзначити, що з кількох сотень учасників проф. Я. Рудницький був єдиним, що брав участь ще в першому конгресі, який відбувався у Парижі 1938 р. У своїй доповіді про назву "Київ" він ствердив, що ця назва має за собою не 1500, а 3000 років.

Скільки нових передплатників ви приєднали для "Нових днів"?

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

ЛІТЕРАТУРНІ НАГОРОДИ ФУНДАЦІЇ ОМЕЛЯНА І ТЕТЯНИ АНТОНОВИЧІВ

Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів (скорочено ФОТА) придлятиме літературну нагороду на відзначення видатного літературного твору, написаного українською мовою, незалежно від того, де автор живе і працює. Критерієм для призначення нагороди є висока мистецька вартість твору. Нагорода призначатиметься щорічно на рекомендацію журі, що складатиметься з літературних критиків або літературознавців.

Нагорода присуджується творам красномовного письменства, — романам, повістям, збіркам сповідань, поемам і збіркам поезій, — надрукованим окремим виданням або в альманахах чи журналах, головне притягом останніх двох років.

Кожного другого року нагорода може бути приділена замість літературного твору визначеному виданню, українською або однією з світових мов, з ділянки гуманістики, що стосується до тематики або проблематики української культури. Праці з літературознавства й мовознавства, літературної критики, історії мистецтвознавства й мовознавства можуть бути розглянені й відзначені. Для розгляду таких праць журі буде поширене.

Журі розглядатиме твори, висунені членами журі й подані ззовні.

Повідомлення про нагороду подається до преси.

Нагорода складається з характеристики-відзначення і грошової суми 5.000 американських доларів.

Журі першого скликання складається з таких осіб: Григорій Грабович (Гарвардський університет), Богдан Рубчак (Іллінойський університет у Чикаго) і Юрій Шевельов, голова (Колумбійський університет, Українська Академія Наук у США).

Нагорода за 1980-1981 роки буде визначена в грудні 1981 року.

Листування до журі слід спрямовувати до:

The Antonovych Foundation, P. O. Box 40818
Washington, D. C. 20016, U.S.A.

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

Дмитро Кислиця. **ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ, ч. II. Синтаксис.** Четверте видання.

Ціна 3.50 дол.

Петро Волиняк. **КИЇВ: читанка для 3-ої класи.**

4-те видання.

Ціна 2.00 дол.

Петро Волиняк. **ЛАНИ. Читанка для 4-ої класи.**

4-те видання.

Ціна 2.00 дол.

О. Куріло. **УВАГИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ
МОВИ.** 5-те видання.

Ціна 2.50 дол.

І. Березний. **УКРАЇНСЬКА МОВА. Початкова гра-
матика української мови. ч. 1.**

Ціна 2.00 дол.

А. Юрняк. **КАМІКАДЖЕ ПАДАЄ САМ: оповідання
й фейлетони.**

Ціна 5.00 дол.

Д. Чуб. **З НОВОГІВІНЕЙСЬКИХ ВРАЖЕНЬ: на слідах
Миклухи Максимовича.** Книжка багатомовного.

Ціна 3.50 дол.

В. Винниченко. **МІЖ ДВОХ СИЛ. Драма на 4 дії.**

Ціна 1.50 дол.

Анатоль Юрняк. **ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ ч. II.**

380 стор., в твердій оправі.

Ціна 12.00 дол.

Анатоль Юрняк. **КРИТИЧНИМ ПЕРОМ.**

318 стор., в м'якій оправі.

Ціна 8.00 дол.

Іван Овечко. **"НУМО ДО ПРАЦІ".**

84 стор., в м'якій оправі.

Ціна 5.00 дол.

Григорій Костюк. **ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО**

ТА ЙОГО ДОБА. 283 стор. в твердій оправі.

Ціна 12.00 дол.

Петро Волиняк. **ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО.**

680 стор. в твердій оправі.

Ціна 12.75 дол.

ВСІ КНИЖКИ ЗАМОСЛЯТИ В АДМІНІСТРАЦІЇ
"НОВИХ ДНІВ"

VILLAGE DELI СМАЧНІ М'ЯСНІ ВИРОБИ

фірми

СЕМИГЕНА

Крамниця на розі вулиць

Бересфорд і Блур Зах. в Торонті

Власник

ПЕТРО СТЕПУРА

238 BERESFORD AVE. — TORONTO, ONT.

НЕ ЗАБУДЬТЕ

В І Д Н О В И Т И

ПЕРЕДПЛАТУ

СВОЄЧАСНО!